

LEESWIJZER BIJ DE CURRICULUMDOSSIERS VAN DE EERSTE GRAAD A EN B¹

Inhoudsopgave

1. Algemeen.....	2
2. De basisopties.....	4
2.1. Basisopties en pakketten	4
2.2. Eigenheid van een basisoptie.....	4
2.2.1. Wettelijke bepalingen	4
2.2.2. Consequenties voor de formulering van de doelen.....	5
2.3. Toelichting bij de doelen van de basisopties	6
2.3.1. De basisoptie Klassieke talen (Grieks en Latijn), pakketten (Grieks-Latijn, Latijn) van het tweede leerjaar A.....	7
2.3.2. De Opstroomoptie van het tweede leerjaar B.....	7
2.3.3. De samenhang tussen de basisopties	7
2.3.4. De samenhang met de basisvorming: algemene omschrijving van de basisopties	10
2.3.5. De samenhang met de basisvorming: specifieke toelichting bij de basisopties	18

---

¹ De leeswijzer is een bijlage bij het curriculumdossier zoals beschreven in art. 147/1 van de Codex secundair onderwijs van 17 december 2010, zoals gewijzigd. Deze bijlage doet geen afbreuk aan de rechten die een schoolbestuur/school kan putten uit het curriculumdossier voor verdere concrete vertaling van de doelen in pakket(ten).

1. Algemeen

Een curriculumdossier beschrijft op samenhangende wijze en vanuit onderwijskundig perspectief het geheel van de vorming van een structuuronderdeel en brengt alle doelen die van toepassing zijn op dat structuuronderdeel samen.² De curriculumdossiers voor de eerste graad A-stroom en voor de eerste graad B-stroom bevatten alle eindtermen van de basisvorming, de eindtermen basisgeletterdheid, de uitbreidingsdoelen Nederlands en de doelen van de basisopties. Een basisoptie is “een groep leervakken die in de eerste graad een **breder observatie en oriëntatie** van de leerling mogelijk maakt”³. De doelen van de basisoptie verruimen of verdiepen de basisvorming, maar de specifieke context van de basisoptie of pakketten vormt tegelijkertijd ook een inhoudelijke begrenzing van de doelen. In die zin geven de doelen inhoudelijk richting aan scholen en schoolbesturen zonder de decretale en grondwettelijke vrijheid van individuele scholen en schoolbesturen in te perken (schoolorganisatie, didactische aanpak ...).

*De doelen van de basisopties zijn **coherent**.*

- De doelen bouwen verder op de sleutelcompetenties waaraan de eindtermen zijn opgehangen. Ze zorgen voor een bijkomende verruiming of verdieping van kennis, inzicht, vaardigheden en/of attitudes van de basisvorming. De bijkomende **verruiming** heeft betrekking op inhoudelijke aspecten die in een gelijkaardige, nieuwe of gewijzigde context aan bod komen, al dan niet aanvullend op de basisvorming. De **verdieping** heeft betrekking op complexere inhoudelijke aspecten of op een hoger cognitief beheersingsniveau. De doelen van de basisoptie hebben daarom als geheel een hoog ambitieniveau. Ambitieniveau is immers niet zonder meer gekoppeld aan een bepaald beheersingsniveau.
- Voor elke basisoptie zijn de doelen geformuleerd in functie van de observatie en oriëntatie van leerlingen naar een studiedomein of naar een studiedomeinoverschrijdende studierichting in de tweede graad.
- De doelen van elke basisoptie tonen onderscheid en verwantschap tussen de basisopties aan.

*De doelen van de basisopties zijn **evalueerbaar**.*

- De basisoptie zelf is het kader waarin kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes zoals opgenomen in de eindtermen van de basisvorming verruimd of verdiept worden. Daarom zijn de doelen ook inhoudelijk **breed en generiek** geformuleerd en is **kennis niet opgenomen**. Dat maakt het mogelijk dat leerlingen zich via basisopties of specifiekier via pakket(ten) binnen een basisoptie kunnen oriënteren op diverse studierichtingen, al dan niet in de volledige breedte van een studiedomein (D-finaliteit, D/A-finaliteit, A-finaliteit), of op de domeinoverschrijdende studierichtingen met het oog op de **getrapte studiekeuze**. Zowel de school als de leerlingengroep zijn dus bepalend voor de concretisering van de doelen (zoals complexiteit, context). Op dat niveau kan nagegaan worden of de doelen bereikt werden.
- Evalueerbaarheid is geen synoniem van meetbaarheid op niveau van het curriculumdossier. Het realiseren van de doelen kan enkel vastgesteld worden in de specifieke **onderwijscontext**.
- Voor de doelen van de basisoptie is de formulering van de werkwoorden in overeenstemming met die van de eindtermen van de basisvorming. Op die manier zijn ze – omwille van de keuze van de werkwoorden en in samenhang met de eindtermen - ook **evalueerbaar**.

*De doelen van de basisopties zijn **haalbaar**.*

- Met het oog op de getrapte studiekeuze moeten de basisopties en pakketten inhoudelijk duidelijk onderscheiden zijn, zonder dat ze de doorstroom naar de tweede graad uitsluiten. Ongeacht het feit

---

² Decreet houdende wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en de Codex Secundair Onderwijs, wat de onderwijsdoelen betreft (26 januari 2018), art. 6.

³ Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, zoals gewijzigd, art. 3, 3°.

dat bepaalde basisopties een sterkere verwantschap vertonen met bepaalde studiedomeinen, kunnen leerlingen vanuit om het even welke basisoptie doorstromen naar om het even welke studierichting in de tweede graad. Op basis van hun abstractievermogen kiezen ze voor een bepaalde finaliteit. Om die reden worden er in de basisopties van de A-stroom geen abstractieniveaus onderscheiden.

➤ In functie van de **haalbaarheid** voor de scholen hielden we er rekening mee dat scholen in plaats van de basisoptie, in voorkomend geval ook pakketten kunnen organiseren. Voor de B-stroom is een combinatie tot drie basisopties/pakketten voor leerlingen mogelijk.

Ten behoeve van transparantie hebben de onderwijsverstrekkers de volgorde van de sleutelcompetenties gerespecteerd, zoals die in het Decreet houdende wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en de Codex Secundair Onderwijs, wat de onderwijsdoelen betreft (26 januari 2018), art. 6 worden geformuleerd:

1. competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid;
2. competenties in het Nederlands;
3. competenties in andere talen;
4. digitale competentie en mediawijsheid;
5. sociaal-relatieve competenties;
6. competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie;
7. burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven
8. competenties met betrekking tot historisch bewustzijn;
9. competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn;
10. competenties inzake duurzaamheid;
11. economische en financiële competenties;
12. juridische competenties;
13. leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken;
14. zelfbewustzijn en zelfexpressie, zelfsturing en wendbaarheid;
15. ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties;
16. cultureel bewustzijn en culturele expressie.

2. De basisopties

2.1. Basisopties en pakketten

De curriculumdossiers bevatten, naast de eindtermen van de basisvorming, de (minimum)doelen die de onderwijsverstrekkers samen formuleren voor de basisopties van het tweede leerjaar A en het tweede leerjaar B.

Basisopties (en *pakketten*) voor het tweede leerjaar A:

- 1) Economie en organisatie;
- 2) Freinetpedagogie;
- 3) Kunst en creatie (*Artistieke vorming; Ballet; Creatie en vormgeving*);
- 4) Klassieke talen (Grieks en Latijn) (*Grieks-Latijn; Latijn*);
- 5) Maatschappij en welzijn;
- 6) Moderne talen en wetenschappen;
- 7) Sport;
- 8) Rudolf Steinerpedagogie;
- 9) Stem-technieken (toepassingsgericht) (*Agro- en biotechnieken; Bouw- en houttechnieken; Grafische communicatie en media; Maritieme technieken; Mechanica-elektriciteit; Textiel*);
- 10) Stem-wetenschappen (meer conceptueel) (*Industriële wetenschappen; Techniek-wetenschappen*);
- 11) Topsport
- 12) Voeding en horeca;
- 13) Yeshiva.

Basisopties (en *pakketten*) voor het tweede leerjaar B:

- 1) Economie en organisatie;
- 2) Kunst en creatie;
- 3) Maatschappij en welzijn (*Haar- en schoonheidszorg; Mode; Verzorging*);
- 4) Sport;
- 5) Stem-technieken (*Elektriciteit; Hout en bouw; Land- en tuinbouw; Mechanica; Printmedia; Schilderen en decoratie; Textiel; Zeevisserij en binnenvaart*);
- 6) Voeding en horeca (*Bakkerij-slagerij; Restaurant en keuken*);
- 7) Opstroomoptie.

2.2. Eigenheid van een basisoptie

2.2.1. Wettelijke bepalingen

▪ Observerende en oriënterende rol

Een basisoptie is “een groep leervakken die in de eerste graad een **breder observatie en oriëntatie** van de leerling mogelijk maakt”⁴ in functie van de keuze van een studiedomein en een studierichting in de tweede graad. Vanuit het eerste leerjaar kan een leerling om het even welke basisoptie in het tweede leerjaar kiezen. “De delibererende klassenraad in het eerste leerjaar A (...) kan [evenwel] beslissen om de leerling in het tweede leerjaar A (...) van de toegang tot een

---

⁴ Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, zoals gewijzigd, art. 3, 3°.

of meer basisopties of pakketten van de basisopties van het tweede leerjaar A (...) uit te sluiten".⁵

Met het oog op de uitwerking van de getrapte studiekeuze, moeten de basisopties en pakketten inhoudelijk duidelijk onderscheiden zijn en mag de keuze van een basisoptie (of pakket) in de eerste graad de **opstroom naar de tweede graad** niet uitsluiten⁶.

Vanuit die optiek zorgen basisopties er, aanvullend op de basisvorming, voor dat leerlingen hun interesses, motivatie of intrinsieke mogelijkheden verder kunnen verkennen en dat ze een gemotiveerde keuze kunnen maken voor een studiedomein en een studierichting in de tweede graad. Basisopties dragen op die manier bij tot een bredere observatie en oriëntatie van de leerling.

▪ **Basisoptie of pakket(ten)**

Een school kan in voorkomend geval voor een basisoptie **één of meer pakketten** organiseren. Onder pakket wordt begrepen: een of meerdere vakken waarmee de doelen van de overeenstemmende basisoptie worden gerealiseerd.⁷ Afhankelijk van het aanbod van de school kiest de leerling dus voor een basisoptie of voor een onderliggend pakket. Voor het tweede leerjaar A beslaat een basisoptie, en indien van toepassing een pakket, 5 lessen. Voor het tweede leerjaar B kan een leerling maximaal drie basisopties, en indien van toepassing 3 pakketten combineren⁸ voor in het totaal 10 lessen.

2.2.2. Consequenties voor de formulering van de doelen

Om de observerende en oriënterende rol van een basisoptie te kunnen waarmaken en om ook organisatie van pakketten mogelijk te maken, liggen volgende uitgangspunten ten grondslag van de keuze en de formulering van de doelen van de basisopties:

▪ **Geen inhoudelijke kennisafbakening**

De doelen van de basisoptie zijn niet voorzien van een inhoudelijke afbakening in de vorm van kennis. Het is de basisoptie die – samen met en aanvullend op de eindtermen van de basisvorming – zorgt voor de inhoudelijke afbakening.

▪ **Bijkomende verruiming of verdieping van de basisvorming**

De doelen van de basisoptie zijn geformuleerd aanvullend op de eindtermen van de basisvorming. De basisoptie of het pakket zorgt voor een bijkomende verruiming of verdieping van de basisvorming. De doelen van de basisoptie als geheel impliceren daarom de facto een hoog ambitieniveau.

- De bijkomende verruiming heeft betrekking op inhoudelijke aspecten: een doel van de basisoptie verruimt bijkomend aspecten van de basisvorming die in een gelijkaardige, nieuwe of gewijzigde context aan bod komen, al dan niet aanvullend op de basisvorming. Een bijkomende verruiming realiseert daarom de facto een hoger ambitieniveau

---

⁵ Decreet modernisering so, art. 27.

⁶ Besluit van de Vlaamse regering houdende sommige maatregelen betreffende de modernisering van het secundair onderwijs (1 juni 2018), art. 1, §2.

⁷ Decreet modernisering so, art. 11.

⁸ Decreet modernisering so, art. 11.

voor het geheel van het doel van de basisoptie, ook als het doel op basis van het handlingswerkwoord niet noodzakelijk een hoger beheersingsniveau aangeeft.

Bv. Economie en organisatie, D. 1.3: De leerlingen illustreren consumentengedrag door rekening te houden met leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu. (*Begrijpen*)
Verwante doelen in de basisvorming situeren zich op het beheersingsniveau analyseren of evalueren. De context waarin de doelen van de basisvorming zich afspelen is echter beperkt tot het eigen keuzegedrag en het eigen of het gezinsbudget. In de basisoptie wordt dat verruimd naar consumentengedrag en wordt verwacht dat leerlingen de impact van consumentengedrag op leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu illustreren. De bijkomende verruiming impliceert dus de facto een hoger ambitieniveau voor het doel van de basisoptie t.o.v. de basisvorming.

- De verdieping heeft betrekking op inhoudelijke aspecten of op het cognitieve beheersingsniveau: een doel van de basisoptie kan een grotere complexiteit impliceren of kan een hoger beheersingsniveau verwachten.

Bv. Economie en organisatie, D. 1.1: De leerlingen onderzoeken de sociaal-economische realiteit en maatschappelijke keuzes. (*Analyseren*)
Verwante doelen in de basisvorming situeren zich op het beheersingsniveau begrijpen. In de basisoptie wordt van leerlingen verwacht dat ze bepaalde aspecten van de sociaal-economische realiteit (zoals de werking van de lokale economie, de invloed van de overheid, de marketingmix ...) onderzoeken, maar eveneens dat ze een kritische houding aannemen t.a.v. maatschappelijke keuzes. Het doel van de basisoptie impliceert m.a.w. zowel een grotere complexiteit als een hoger beheersingsniveau t.o.v. de basisvorming.

▪ **Generieke formulering van de doelen**

De doelen zijn generiek geformuleerd zodat de getrapte studiekeuze mogelijk blijft en zodat de doelen ook in één of meer onderliggende pakketten van een basisoptie gerealiseerd kunnen worden.

- De generieke formulering van doelen maakt het mogelijk dat leerlingen zich kunnen oriënteren op heel diverse studierichtingen in de volledige breedte van een studiedomein (D-finaliteit, D/A-finaliteit, A-finaliteit) en de domeinoverschrijdende studierichtingen. Zo kan gegarandeerd worden dat een keuze voor een bepaalde basisoptie de opstroom naar de tweede graad niet uitsluit en een getrapte studiekeuze mogelijk blijft.
- De generieke formulering van doelen maakt het ook mogelijk dat ze in één of meer pakketten gerealiseerd worden. Het pakket bepaalt dan de inhoudelijke invulling van de doelen. Op die manier willen de onderwijsverstrekkers ook recht doen aan de vrijheid die bij decreet en bij besluit voor scholen voorzien is m.b.t. de basisopties/pakketten. Een generiekere formulering van de doelen van de basisopties houdt bovendien rekening met de beschikbare onderwijstijd, de materiële voorzieningen en de organisatorische mogelijkheden van de scholen⁹

2.3. Toelichting bij de doelen van de basisopties

---

⁹ Besluit van de Vlaamse regering betreffende curriculumdossiers en leerplannen in het onderwijs (4 mei 2018), art. 5, 6°.

2.3.1. De basisoptie Klassieke talen (Grieks en Latijn), pakketten (Grieks-Latijn, Latijn) van het tweede leerjaar A

De basisoptie Klassieke talen neemt een bijzondere positie in voor wat betreft de beginsituatie, de pakketten en het volume aan lesuren dat aan klassieke talen besteed kan worden. Een school kan er in het eerste leerjaar voor kiezen om binnen de lesuren differentiatie/verdieping in de klassieke talen aan te bieden (hetzij Latijn, hetzij Grieks of een combinatie van beide). Voor dergelijke verdieping zijn geen inhouden bepaald. Dat betekent dat de beginsituatie van de leerlingen die kiezen voor de basisoptie Klassieke talen verschillend kan zijn. Daarnaast kan een school de doelen van deze basisoptie ook realiseren via een pakket (cf. de benaming van de basisoptie en de onderliggende pakketten). Bovendien kan een school er in het tweede leerjaar eveneens voor kiezen om één of twee lesuren differentiatie te besteden aan een verdieping in klassieke talen (hetzij Latijn, hetzij Grieks of een combinatie van beide). De generiekere formulering van de doelen komt tegemoet aan die bijzondere situatie:

- D 3.1: De leerlingen onderzoeken de Romeinse en/of Griekse taal en cultuur.
- D 3.2: De leerlingen begrijpen Latijnse en/of Griekse teksten.
- D 3.3: De leerlingen onderscheiden aspecten van de taal, cultuur, kunst, waarden, geschiedenis en maatschappij van de Grieken en Romeinen.
- D 3.4: De leerlingen begrijpen de invloed van de Grieks-Romeinse beschaving en klassieke talen op hedendaagse culturen.

2.3.2. De Opstroomoptie van het tweede leerjaar B

In het kader van de modernisering van het secundair onderwijs is het de bedoeling om leerlingen meer dan vandaag mogelijkheden te bieden om te schakelen tussen de B- en de A-stroom van de eerste graad. Daarnaast kan een basisoptie Opstroomoptie worden aangeboden. Leerlingen die het tweede leerjaar B met vrucht hebben beëindigd in de opstroomoptie worden toegelaten tot het eerste leerjaar van de tweede graad van een studierichting van de finaliteit doorstroom of de dubbele finaliteit¹⁰. Het is vanzelfsprekend dat in die basisoptie gewerkt wordt aan het bereiken van de eindtermen van de basisvorming van de eerste graad A. Daarom werd volgend doel geformuleerd: D 7.1: De leerlingen bereiken in voldoende mate de doelen van de basisvorming van de A-stroom.

2.3.3. De samenhang tussen de basisopties

2.3.3.1. Basisopties tweede leerjaar A

Elke basisoptie bevat een doel dat de basisvorming verdiept: “De leerlingen onderzoeken ...”:

- Economie en organisatie: D 1.1 De leerlingen onderzoeken de sociaal-economische realiteit en maatschappelijke keuzes.
- Freinetpedagogie: D 2.6: De leerlingen onderzoeken verschillende kennis- en vaardigheidsdomeinen van de samenleving en de waarde van elk van deze domeinen met het oog op de ontdekking van hun eigen interessegebieden.
- Kunst en creatie: D 4.1 De leerlingen onderzoeken diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media bij creatie, interpretatie en improvisatie.

---

¹⁰ Besluit van de Vlaamse regering houdende sommige maatregelen betreffende de modernisering van het secundair onderwijs (1 juni 2018), art. 11.

- Klassieke talen (Grieks en Latijn): D 3.1 De leerlingen onderzoeken de Romeinse en/of Griekse taal en cultuur.
- Maatschappij en welzijn: D 5.1 De leerlingen onderzoeken het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties.
- Moderne talen en wetenschappen: D 6.1 De leerlingen onderzoeken hoe mensen door middel van taal tot een specifieke groep, (sub)cultuur behoren. D 5.4 De leerlingen onderzoeken natuur- en technisch-wetenschappelijke verschijnselen en ideeën.
- Sport: D 8.1 De leerlingen onderzoeken hoe bewegingstechnieken sportprestaties verbeteren.
- STEM-technieken (toepassingsgericht): D 9.1 De leerlingen onderzoeken (een) prototype(s) voor een technisch-wetenschappelijke uitdaging in functie van een mogelijke realisatie.
- STEM-wetenschappen (meer conceptueel): D 10.1 De leerlingen onderzoeken technisch-wetenschappelijke uitdagingen om een prototype te ontwerpen.
- Topsport: D 11.1 De leerlingen onderzoeken hoe trainings- en bewegingstechnieken de eigen sportprestaties verbeteren.
- Voeding en horeca: D 12.1 De leerlingen onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de eigenschappen van vaak gebruikt materieel, hulpmiddelen en grondstoffen.
- Yeshiva: D 13.3 De leerlingen onderzoeken aspecten van de Joodse geschiedenis en cultuur.

Daarnaast is er ook verwantschap tussen sommige basisopties:

➤ **Economie en organisatie, Maatschappij en welzijn, Sport, Topsport, Voeding en horeca**

Economie en organisatie, D 1.5, Maatschappij en welzijn, D 5.4, Sport, D 8.5, Topsport, D. 11.4, Voeding en horeca, D 12.4: de leerlingen passen communicatieve en sociale vaardigheden toe in de context van de betrokken basisoptie.

➤ **Maatschappij en welzijn, Sport, Topsport, Voeding en horeca**

De basisopties bevatten een doel dat focust op het belang van een gezonde levensstijl in de context van de basisoptie:

- Maatschappij en welzijn, D 5.3: De leerlingen begrijpen het belang van gezondheid en van de ontwikkeling van een gezonde en persoonlijke levensstijl.
- Sport, D 8.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen.
- Topsport, D. 11.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen in functie van een specifieke competitieve sportieve context.
- Voeding en horeca, D 12.3: De leerlingen begrijpen het belang van de ontwikkeling van een gezonde en veilige levensstijl en van evenwichtige voeding.

➤ **STEM-technieken (toepassingsgericht) en STEM-wetenschappen (meer conceptueel)**

STEM-technieken (toepassingsgericht), D 9.3 en STEM-wetenschappen (meer conceptueel), D 10.3: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin STEM een belangrijke rol speelt zoals mechatronica, ICT, levenswetenschappen, constructies en ruimtelijke ontwikkeling.

Ten slotte is er ook een duidelijk onderscheid tussen de STEM-gerelateerde basisopties.

➤ **Moderne talen en wetenschappen, STEM-technieken** (toepassingsgericht), **STEM-wetenschappen** (meer conceptueel)

In Moderne talen en wetenschappen onderzoeken de leerlingen natuur- en technisch-wetenschappelijke verschijnselen en ideeën (D 6.4). In STEM-technieken onderzoeken de leerlingen (een) prototype(s) voor een technisch-wetenschappelijke uitdaging in functie van een mogelijke realisatie (D 9.1). In STEM-wetenschappen onderzoeken de leerlingen technisch-wetenschappelijke uitdagingen om een prototype te ontwerpen (D 10.1).

➤ **STEM-technieken** (toepassingsgericht), **STEM-wetenschappen** (meer conceptueel)

In STEM-technieken passen de leerlingen ontwerpmethoden en realisatietechnieken toe (D 9.2). In STEM-wetenschappen passen de leerlingen onderzoeks- en ontwerpmethoden (D 10.2) toe.

2.3.3.2. Basisopties tweede leerjaar B

Met uitzondering van de Opstroomoptie gaan leerlingen in de basisopties van het tweede leerjaar B meer praktijkgericht aan de slag. De context van de basisopties in het tweede leerjaar B speelt sterker door dan bij de basisopties van het tweede leerjaar A.

Met uitzondering van de Opstroomoptie is in elke basisoptie een doel opgenomen waarin leerlingen aspecten van contexten relevant voor de basisoptie verkennen, ook in functie van de keuze van een studiedomein en een studierichting in de tweede graad met finaliteit arbeidsmarkt:

- Economie en organisatie, D 1.4: De leerlingen brengen aspecten van de wereld van het ondernemen in kaart.
- Kunst en creatie, D 2.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin kunst en creatie een belangrijke rol spelen.
- Maatschappij en welzijn, D 3.6: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin maatschappij en welzijn een belangrijke rol spelen zoals haar- en schoonheidszorg, mode en verzorging.
- Sport, D 4.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin economie en organisatie een belangrijke rol spelen.
- STEM-technieken (toepassingsgericht), D 5.4: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin STEM een belangrijke rol speelt zoals mechatronica, ICT, levenswetenschappen, constructies en ruimtelijke ontwikkeling.
- Voeding en horeca, D 6.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin voeding en horeca een belangrijke rol spelen.

Elke basisoptie onderscheidt zich van een andere basisoptie door doelen die eigen zijn aan de context van die basisoptie. Daarnaast is er ook verwantschap tussen sommige basisopties:

- Economie en organisatie, D 1.5, Maatschappij en welzijn, D 3.5, Sport, D 4.4, Voeding en horeca, D 6.4: De leerlingen passen sociale (en mondelinge) communicatieve vaardigheden toe in de context van de betrokken basisoptie.

- De basisopties Maatschappij en welzijn, Sport en Voeding en horeca bevatten een doel dat focust op het belang van een gezonde levensstijl in de context van de basisoptie:
  - o Maatschappij en welzijn, D 3.4: De leerlingen begrijpen vanuit hun eigen levensstijl aspecten van gezondheid en lifestyle (verzorging, mode, lichaamszorg).
  - o Sport, D 4.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een veilige en gezonde leefstijl bevorderen.
  - o Voeding en horeca, D 6.3: De leerlingen illustreren vanuit hun eigen levensstijl het belang van de ontwikkeling van een gezonde en veilige levensstijl en evenwichtige voeding.

2.3.4. De samenhang met de basisvorming: algemene omschrijving van de basisopties

Een basisoptie is “een groep leervakken die in de eerste graad een bredere observatie en oriëntatie van de leerling mogelijk maakt”¹¹. De doelen van de basisopties bouwen coherent verder op sleutelcompetenties waaraan de eindtermen zijn opgehangen. Ze zijn geformuleerd aanvullend op sleutelcompetenties van de basisvorming en dienen ermee samen gelezen te worden. Elk doel van een basisoptie werd daarom onder een sleutelcompetentie van de basisvorming geplaatst op basis van inhoudelijke samenhang. De doelen van de basisoptie verruimen of verdiepen de basisvorming, maar de specifieke context van de basisoptie of pakketten vormt tegelijkertijd ook een inhoudelijke begrenzing van de doelen.

Voor de keuze van het werkwoord is overeenstemming gezocht met de basisvorming op basis van de herwerkte taxonomie van Bloom (onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren, creëren). Dat verhoogt de transparantie met de eindtermen van de basisoptie en draagt bij tot de evalueerbaarheid.¹²

2.3.4.1. Economie en organisatie A

Samenhang met Economische en financiële competenties: in de basisvorming ligt de klemtoon (voor ondernemingen, organisaties en werking van markten en de economie als systeem, invloed van de overheid) op het inzicht (begrijpen). In de basisoptie ligt de nadruk op aspecten van onderzoek. Verder is er een verruiming naar maatschappelijke keuzes die men kritisch kan maken op economisch vlak, naar de impact van consument(engedrag) op leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu en naar de relatie tussen consument(engedrag) en de brede economische omgeving.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de socio-economische context.

Samenhang met Digitale competentie en mediawijsheid: de leerlingen passen digitale vaardigheden van de basisvorming toe in de socio-economische context.

2.3.4.2. Freinetpedagogie

¹¹ Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, zoals gewijzigd, art. 3, 3°.

¹² De schoolbesturen die Rudolf Steinerpedagogie aanbieden en de intentie uitgesproken hebben gelijkwaardige eindtermen in te dienen voor de basisvorming zullen bij de formulering van de basisoptiedoelen en bij de keuze van het werkwoord daarbij rekening houden met de formulering van de door hen ingediende eindtermen. De samenhang met de basisvorming zal in een leeswijzer worden toegelicht.

Samenhang met Nederlands, sociaal-relatieve competenties en burgerschapsvorming met inbegrip van competenties inzake samenleven: de sociale en communicatieve vaardigheden die ontwikkeld worden in de basisvorming, worden in de basisoptie toegepast en verdiept tijdens klas- en leerlingenraden, waarbij vooral aandacht gaat naar het helder formuleren van en respectvol luisteren naar de opvattingen en gevoelens van leerlingen en naar de mate waarin de leerlingen een bijdrage kunnen leveren aan de oplossing van het geagendeerde probleem. De voorzitter (beurtrol voor de leerlingen) speelt daarbij de rol van moderator. In de verslaggeving (ook een beurtrol) komen schriftelijke vaardigheden Nederlands aan bod in een functionele context. De principes van democratische besluitvorming worden bij het nemen van beslissingen functioneel toegepast. Terwijl in de basisvorming burgerschapscompetenties vooral cognitief ontwikkeld worden (kennis en begrip), worden die in de basisoptie in de praktijk omgezet in sociaal-maatschappelijke projecten buiten de school, waarvoor leerlingen zich actief engageren.

Samenhang met wiskunde, exacte wetenschappen en technologie; digitale competenties en mediawijsheid; cultureel bewustzijn en culturele expressie: de competenties uit de basisvorming worden verdiept en verbreed door de atelierwerking in de basisoptie. Leerlingen kiezen daarbij uit de aangeboden ateliers, waarbij ze de zeven genoemde kennis- en vaardigheidsdomeinen verkennen: natuurexploratie, -zorg en -beheer; handvaardigheid, bouw en techniek; kennisverwerving en –verdieping; experimenteren, wetenschappelijk onderzoek en innovatiedenken; digitale competentie, mediawijsheid, moderne technologieën; expressie, artistieke vormgeving, creatie, ontwerp; andere (met onder meer welzijn en zorg, sport en beweging).

2.3.4.3. Klassieke talen (Grieks en Latijn) (pakketten: Grieks-Latijn; Latijn)

Samenhang met Nederlands en andere talen: Nederlands en Vreemde talen in de basisvorming focussen zowel op lezen, luisteren, schrijven, spreken als op interactie. In functie daarvan worden strategieën ingezet en gebruiken leerlingen het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van de betrokken taal. Bij Klassieke talen staat tekstbegrip en interpretatie van teksten centraal. Daartoe zullen leerlingen naar analogie met de basisvorming strategieën inzetten. Om tot begrip en interpretatie van Latijnse en/of Griekse teksten te komen, hebben de leerlingen – net zoals bij Nederlands en Vreemde talen – inzicht nodig in het taalsysteem. In het bijzonder voor Nederlands kan het inzicht in aspecten van de opgelijste feiten- en conceptuele kennis bij de eindterm *De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie* een hulp zijn voor het inzicht in het taalsysteem voor Klassieke talen, naast taalkenmerken en -principes eigen aan Latijn en/of Grieks.

Samenhang met Historisch bewustzijn en Cultureel bewustzijn en culturele expressie: in de context van de basisoptie analyseren de leerlingen kunst- en cultuuruitingen uit de klassieke oudheid (Romeins en/of Grieks) en verwerven zij inzicht in de invloed van aspecten van de Griekse en/of de Romeinse beschaving inclusief taal op de huidige samenleving.

Bijkomend, samenhang met Historisch bewustzijn: de bouwsteen *Over de complexe relatie tussen verleden, heden en toekomst reflecteren en deze duiden* wordt in de eerste graad beperkt tot (de invloed van) standplaatsgebondenheid en mythevorming. In de context van de basisoptie verwerven leerlingen inzicht in de invloed van aspecten van de Griekse en/of de Romeinse beschaving inclusief taal op de huidige samenleving.

2.3.4.4. Kunst en creatie A (pakketten: Artistieke vorming; Ballet; Creatie en Vormgeving)

Samenhang met Cultureel bewustzijn en culturele expressie: in de basisoptie worden aspecten van een onderzoekende houding sterk beklemtoond bij eigen creatie, improvisatie en presentatie. Aanvullend krijgen leerlingen ruimte om inzicht te verwerven in bouwstenen en technieken die verbonden zijn aan expressievormen. De keuze van de expressievormen wordt opengelaten: beeld, klank, woord, beweging, media. Die expressievormen kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor het domein Kunst en creatie overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de 2de graad van het studiedomein Kunst en creatie.

Door onderzoek verruimen de leerlingen – in vergelijking met de basisvorming de artistieke vaktaal. De artistieke vaardigheden van de basisvorming worden ingeoeffend en verruimd in de basisoptie. Specifiek voor de basisoptie is er aandacht voor crossovers tussen expressievormen. De essentie van de basisoptie is dat leerlingen via onderzoek bij creatie, interpretatie en improvisatie hun creativiteit veruitwendigen en hun zin ervoor verder aanscherpen. Daarom wordt dit ook als houding nagestreefd bij de leerlingen.

2.3.4.5. Maatschappij en welzijn A

Samenhang met Sociale-relatieve competenties: in de basisvorming oefenen de leerlingen geschikte sociale vaardigheden. In de basisoptie passen de leerlingen sociale vaardigheden toe in de brede context van maatschappij en welzijn. De focus in de basisoptie ligt in het onderzoeken van menselijk gedrag in sociale situaties.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: in vergelijking met de basisvorming wordt het inzicht in het belang van het ontwikkelen van een gezonde en persoonlijke levensstijl in de brede context van maatschappij en welzijn verruimd.

Samenhang met Nederlands, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van maatschappij en welzijn.

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: in de basisoptie is er een aanvulling van de mens- en natuurwetenschappelijke disciplines. De leerlingen verkennen op die manier aspecten van deze disciplines (inclusief de kijk op mens en samenleving) eigen aan studierichtingen doorstroom en doorstroom- en arbeidsmarkt van de tweede graad in het studiedomein Maatschappij en welzijn (Maatschappij- en welzijnswetenschappen, Maatschappij en Welzijn, Wellness en Lifestyle) en van de domeinoverschrijdende studierichting in de tweede graad, m.n. Humane wetenschappen. De keuze van de disciplines wordt opengelaten. Ze kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor het domein Maatschappij en welzijn overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad binnen het domein Maatschappij en welzijn.

2.3.4.6. Moderne talen en wetenschappen

Moderne talen:

Samenhang met Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: het inzicht in de gelaagdheid van identiteiten wordt in de basisoptie toegespitst op de talige component. Net zoals bij de andere basisopties van de A-stroom gebeurt dat in Moderne talen en wetenschappen vanuit onderzoek.

Samenhang met Nederlands en andere talen: In de basisoptie worden de communicatieve vaardigheden (met ondersteuning van strategieën en inzicht in taalsysteem en taalkenmerken) van de basisvorming voor Nederlands en voor andere talen verder ingeoeffend en/of uitgediept.

In de basisvorming wordt zowel voor Nederlands als voor de andere talen een aanzet gegeven tot literatuurbeleving. Bij Nederlands gebeurt dit ook al met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten. In de basisoptie Moderne talen en wetenschappen wordt dit verruimd. De leerlingen verkennen daartoe verschillende vormen van fictie.

Wetenschappen:

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: in de basisoptie krijgen de leerlingen meer inzicht in wetenschappelijk onderzoek in functie van wetenschap voor de wetenschapper van morgen. In het verlengde van de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van natuur- en technische wetenschappen in verschillende contexten verruimd. Op die manier krijgen leerlingen ook een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.4.7. Sport A

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: de kennis, inzicht en vaardigheden die leerlingen opdoen in de basisvorming worden in de basisoptie aangevuld met het leggen van relaties tussen wetenschappen zoals biologie, chemie, fysica en sportbeoefening en het onderzoeken van bewegingstechnieken voor verbetering van sportprestaties.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: in de basisvorming wordt aandacht besteed aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes. In de basisoptie wordt de band met wetenschappelijke principes verkend.

In de basisvorming ligt de nadruk respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd, en indien van toepassing verdiept in bewegings- en sportcontexten met aandacht voor verschillende sportdisciplines.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van sport.

2.3.4.8. Stem-technieken A (toepassingsgericht) (pakketten: Agro- en biotechnieken; Bouw- en houttechnieken; Grafische communicatie en media; Maritieme technieken; Mechanica-elektriciteit; Textiel)

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: in de basisvorming ligt de nadruk op wetenschappelijke vorming (exacte wetenschappen en technologie) voor de burger van morgen. In de basisoptie ligt de focus op de vorming voor de professional van morgen. Al dan niet vertrekkende van een behoefte, vraag of probleem komen onderzoek, ontwerpmethoden en realisatietechnieken centraal te staan. Er komt ook meer nadruk te liggen op een wiskundige (kwantitatieve) benadering. In vergelijking met de basisoptie STEM-wetenschappen (meer conceptueel) zal er meer aandacht zijn voor het verbeteren van een productieproces. De leerlingen leren het ontwerp- en het productieproces bijsturen.

Aanvullend op de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van exacte wetenschappen en technologie in contexten toegepast en verruimd. Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen de leerlingen of verdiepen ze zich in één, meer of alle contexten (vandaar de “zoals”-constructie).

Door de contexten krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.4.9 Stem-wetenschappen (meer conceptueel) (pakketten: Industriële wetenschappen; Techniek-wetenschappen)

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: in de basisvorming ligt de nadruk op wetenschappelijke vorming (exacte wetenschappen en technologie) voor de burger van morgen. In de basisoptie ligt de focus op de vorming voor de professional van morgen. Al dan niet vertrekkende vanuit een behoefte, onderzoeksvraag of probleem komen onderzoek, ontwerp en realisatie centraal te staan. Er komt ook meer nadruk te liggen op een wiskundige (kwantitatieve) benadering. In vergelijking met de basisoptie STEM-technieken (toepassingsgericht) ligt er meer nadruk op onderzoek van een behoefte, onderzoeksvraag of probleem, randvoorwaarden en beperkingen bij het ontwerpen van mogelijke oplossingen.

In het verlengde van de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van exacte wetenschappen en technologie in contexten toegepast en verruimd. Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen de leerlingen één, meer of alle contexten (vandaar de “zoals”-constructie). Door de contexten krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.4.10. Topsport

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: de kennis, inzicht en vaardigheden die leerlingen opdoen in de basisvorming worden in de basisoptie aangevuld met het onderzoeken van trainings- en bewegingstechnieken voor verbetering van de eigen sportprestaties.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: in de basisvorming wordt aandacht besteed aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes. In de basisoptie wordt de band met wetenschappelijke principes verkend in functie van de specifieke competitieve sportieve context waarin de leerlingen aan topsport doen.

In de basisvorming ligt de nadruk respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd en worden de eigen motorische vaardigheden geanalyseerd in een specifieke sportdiscipline.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in een specifieke competitieve sportieve context.

2.3.4.11. Voeding en horeca A

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: in het verlengde van het onderzoek van waarneembare eigenschappen van courante materialen en grondstoffen in de basisvorming, onderzoeken leerlingen aanvullend eigenschappen van vaak gebruikt materieel, hulpmiddelen en grondstoffen in de context van voeding en horeca. Het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de context van voeding en horeca. De opgesomde activiteiten (inclusief plannen en organiseren) koken, bakken,

vlees bewerken, bedienen, ontvangen van gasten duiden eveneens op de interessegebieden Keuken, Bakkerij, Slagerij, Restaurant en Horeca die in de tweede graad van het studiedomein Voeding en Horeca in de studierichtingen aan bod komen. De keuze van de interessegebieden wordt opengelaten. Ze kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad als zij kiezen voor het domein Voeding en Horeca.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: in vergelijking met de basisvorming wordt het inzicht in het belang van het ontwikkelen van een gezonde en persoonlijke levensstijl en van evenwichtige voeding in de brede context van voeding en horeca verruimd.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van voeding en horeca.

2.3.4.12. Yeshiva

Samenhang met Nederlands en andere talen: Nederlands en Vreemde talen in de basisvorming focussen zowel op lezen, luisteren, schrijven, spreken als op interactie. In functie daarvan worden strategieën ingezet en gebruiken leerlingen het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van de betrokken taal. Bij Yeshiva staan zowel tekstbegrip en interpretatie van teksten als interactie (vraagstelling, discussie, argumentatie) centraal. Daartoe zullen leerlingen naar analogie met de basisvorming strategieën inzetten. Om tot begrip en interpretatie van teksten in het Hebreeuws en/of het Jiddisch te komen, hebben de leerlingen – net zoals bij Nederlands en Vreemde talen – inzicht nodig in het taalsysteem. In het bijzonder voor Nederlands kan het inzicht in aspecten van de opgelijste feiten- en conceptuele kennis bij de eindterm *De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie* een hulp zijn voor het inzicht in het taalsysteem voor Hebreeuws en/of Jiddisch, naast taalkenmerken en -principes eigen aan Hebreeuws en/of Jiddisch. Omgekeerd kunnen de technieken en procedures die systematisch worden toegepast bij het analyseren van klassieke Joodse geschriften en bij het opbouwen van een argumentatie en het voeren van een discussie, ook voor Nederlands en andere talen worden ingezet.

Samenhang met Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van de eigen religie en cultuur. De leerlingen analyseren enerzijds de waarden en de leefregels van het Jodendom en anderzijds het burgerschaps- en samenlevingsmodel van de Westerse samenleving. In de basisoptie Yeshiva leren de leerlingen beide te combineren en toe te passen.

Samenhang met Historisch bewustzijn en Cultureel bewustzijn en culturele expressie: in de context van de basisoptie analyseren de leerlingen aspecten van de geschiedenis van het Jodendom en van Joodse kunst- en cultuuruitingen, en verwerven zij inzicht in de rol van de Joodse samenleving, godsdienst en cultuur in de geschiedenis.

2.3.4.13. Economie en organisatie B

Samenhang met Economische en financiële competenties: in de basisoptie is er een bijkomende verruiming van de criteria die leerlingen kunnen hanteren om inzicht te krijgen in hun keuzegedrag (privacy, milieu en duurzaamheid). Het inzicht in activiteiten van ondernemingen en organisaties wordt in de basisoptie opengetrokken naar aspecten van de wereld van het ondernemen.

De leerlingen verruimen ook hun horizon tot aspecten van de brede economische context in relatie tot de actualiteit en bekijken deze maatschappelijke keuzes kritisch. Verder worden zij vertrouwd met functies en contexten in economisch verband. Dat kan hen helpen in functie van oriëntering na de eerste graad als zij kiezen voor het studiedomein Economie en organisatie of voor het studiedomein Taal en cultuur.

Samenhang met Digitale competentie en mediawijsheid: leerlingen passen digitale vaardigheden van de basisvorming functioneel toe in de socio-economische context.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de socio-economische context.

2.3.4.14. Kunst en creatie B

Samenhang met Cultureel bewustzijn en culturele expressie: in de basisoptie krijgen leerlingen mogelijkheden om hun artistieke competenties (verder) te ontplooiën en hun creativiteit (verder) te ontwikkelen. Ze leren zich in expressievormen uiten en gaan verder met vaardigheden en technieken aan de slag. De keuze van de expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging en media wordt opengelaten. Die expressievormen kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor het domein Kunst en creatie overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad binnen het domein Kunst en creatie.

In vergelijking met de gelijknamige basisoptie van de A-stroom ligt de nadruk meer op exploratie van artistieke bouwstenen, materiaal en techniek en minder op het onderzoeken.

Verder verkennen de leerlingen aspecten in contexten waarin kunst en creatie een belangrijke rol spelen.

Belangrijk voor de leerlingen is dat zij hun creativiteit veruitwendigen en hun zin ervoor verder aanscherpen. Daarom wordt de ontwikkeling van zin voor creativiteit ook als houding nagestreefd bij de leerlingen.

2.3.4.15. Maatschappij en welzijn B (pakketten: Haar- en schoonheidszorg; Mode; Verzorging)

Samenhang met Sociale en relationele competenties: de leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in de context van de basisoptie. De focus in de basisoptie ligt daarnaast onder meer op brede zintuiglijke observatie van mensen en hun gedrag.

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de context van gezondheid en/of lifestyle (verzorging, mode, lichaamszorg). Afhankelijk van de keuze van een schoolbestuur/school voor een pakket/pakketten verdiepen de leerlingen zich verder in het toepassen van materialen en technieken met betrekking tot gezondheid en/of lifestyle.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: aanvullend op de basisvorming krijgen leerlingen inzicht in aspecten van een gezonde levensstijl in de context van de basisoptie met aandacht voor verzorging, mode, lichaamszorg. Door onderscheiden aspecten in contexten waarin maatschappij en welzijn een belangrijke rol spelen zoals haar- en schoonheidszorg, mode en verzorging verkennen leerlingen de interessegebieden en beroepen voor een mogelijke oriëntering naar een studierichting in de tweede graad. Het is aan het schoolbestuur/de school om te bepalen welke interessegebieden aangeboden worden.

Samenhang met Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: In de basisvorming illustreren de leerlingen wederzijdse beïnvloeding tussen maatschappelijke

domeinen. In de basisoptie wordt dit doel verruimd vanuit onderwerpen uit de actualiteit waarbij aandacht kan gaan naar invloed van bv. digitalisering, duurzaamheidskwesties, technologische ontwikkelingen in de context van maatschappij en welzijn.

Verder passen de leerlingen sociale en mondelinge communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de context van de basisoptie.

Samenhang met Nederlands: De leerlingen passen mondelinge communicatieve vaardigheden (spreken en interactie) van de basisvorming functioneel toe in de context van gezondheid en/of lifestyle.

2.3.4.16 Sport B

dSamenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: in de basisvorming wordt aandacht besteed aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes. In de basisoptie wordt in de context van sport specifiek stilgestaan bij beweging, rust en voeding. Verder ligt de nadruk respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd, en indien van toepassing verdiept in bewegings- en sportcontexten met aandacht voor verschillende sportdisciplines. Bijkomend wordt ingegaan op de wijze waarop bewegingstechnieken sportprestaties bevorderen. Leerlingen krijgen ook inzicht in de relatie tussen sport en beweging en maatschappij.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleving: de leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van sport.

2.3.4.17 Stem-technieken B (pakketten: Elektriciteit; Hout en bouw; Land- en tuinbouw; Mechanica; Printmedia; Schilderen en decoratie; Textiel; Zeevisserij en binnenvaart)

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen, technologie: aanvullend op de basisvorming realiseren leerlingen in de basisoptie technische systemen zoals constructies, installaties, voedingsproducten en teelten, en ze passen daarbij realisatietechnieken toe. Afhankelijk van de aard van het systeem veronderstelt dit ook dat leerlingen inzicht hebben in de relevante materialen en hun eigenschappen, gereedschappen en realisatietechnieken.

Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen en/of verdiepen de leerlingen zich in één of meer contexten (vandaar de “zoals”-constructie). Door de context krijgen de leerlingen een beeld van de studierichting(en) arbeidsmarktfinaliteit die daarop aansluit(en) in de tweede graad van het studiedomein STEM en/of van het studiedomein Land- en tuinbouw.

Samenhang met Digitale competentie en mediawijsheid: leerlingen passen digitale vaardigheden van de basisvorming functioneel toe in de brede context van STEM.

2.3.4.18 Voeding en horeca B (pakketten: Bakkerij-slagerij; Restaurant en keuken)

Samenhang met Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie: het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de ruime context van voeding en horeca. Dit veronderstelt dat leerlingen inzicht hebben in eigenschappen van vaak gebruikt materiaal, hulpmiddelen, grondstoffen en basistechnieken toepassen.

Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen en/of verdiepen de leerlingen of verdiepen zich in één of twee contexten: Bakkerij-slagerij en/of Restaurant en keuken. Door de context(en) krijgen de leerlingen een beeld van de studierichting(en) arbeidsmarktfinaliteit die daarop aansluit(en) in de tweede graad van het studiedomein Voeding en horeca, m.n. Bakkerij, Restaurant en Keuken en Slagerij.

Samenhang met Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid: aanvullend op de basisvorming verkennen leerlingen vanuit hun eigen levensstijl het belang van een gezonde en veilige levensstijl en evenwichtige voeding in de context van voeding en horeca.

Samenhang met Nederlands, Sociaal-relatieve competenties, Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven: de leerlingen passen sociale en mondelinge communicatieve vaardigheden toe in de context van voeding en horeca.

2.3.5. De samenhang met de basisvorming: specifieke toelichting bij de basisopties

De doelen van de basisoptie zijn geformuleerd aanvullend op een of meer sleutelcompetenties van de basisvorming. Ze zorgen voor een bijkomende verruiming of verdieping van de basisvorming vanuit de basisoptie. De basisoptie bakent samen met de basisvorming de doelen van de basisoptie inhoudelijk af.

Om dit principe van inhoudelijke afbakening door een of meer sleutelcompetenties van de basisvorming concreet te maken wordt voor elke basisoptie voorbeeldmatig de samenhang met de basisvorming uitgewerkt. De sleutelcompetenties en de set eindtermen vormen dus geen eensluidende en exclusieve afbakening van de doelen van de basisoptie, noch voor de eventuele vertaling ervan in pakketten.

2.3.5.1. Economie en organisatie A

▪ Economische en financiële competenties

D 1.1: De leerlingen onderzoeken de sociaal-economische realiteit en maatschappelijke keuzes op economisch vlak zoals met betrekking tot ecologie en duurzaamheid, technologische ontwikkelingen, datagebruik. (Analyseren)

ET 11.5 De leerlingen lichten activiteiten toe in verschillende soorten ondernemingen en organisaties in de eigen leefomgeving.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Activiteiten in ondernemingen en organisaties zoals productie, logistiek, marketing, administratie

- Productie- en dienstenonderneming

- Profit en non-profit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

ET 11.6 De leerlingen lichten de impact van beslissingen van ondernemingen en organisaties toe op de omgeving.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Gevolgen van keuzes met betrekking tot winst, concurrentiepositie, maatschappelijk verantwoord ondernemen (people, planet, profit) voor de omgeving
- Belang van social profit voor de omgeving

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

ET 11.7 De leerlingen lichten toe hoe de overheid via inkomsten en uitgaven impact heeft op de samenleving.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Belastingen
- Sociale zekerheidsbijdragen

* Conceptuele kennis

- Inkomsten: belastingen, sociale zekerheidsbijdragen
- Uitgaven zoals kinderbijslag, infrastructuur, onderwijs, gezondheidszorg, pensioen, werkloosheidsuitkering
- Herverdelingsmechanisme

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

In de basisvorming ligt de klemtoon (voor ondernemingen, organisaties en werking van markten en de economie als systeem, invloed van de overheid) op het inzicht (begrijpen). In de basisoptie ligt de nadruk op aspecten van onderzoek. Verder is er een verruiming naar maatschappelijke keuzes die men kritisch kan maken op economisch vlak zoals met betrekking tot ecologie en duurzaamheid, technologische ontwikkelingen, datagebruik.

D 1.3: De leerlingen illustreren consumentengedrag door rekening te houden met leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu. (Begrijpen)

ET 11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Reële en gecreëerde behoeften
- Factoren die het koopgedrag beïnvloeden: prijs met inbegrip van bijkomende kosten, beschikbare middelen, status, reclame, verkooppraktijken, peers, media, sociale media, milieu- en sociale aspecten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

ET 11.2 De leerlingen beoordelen de veiligheid, risico's en kosten verbonden aan het gebruik van betaalmiddelen en verkoopkanalen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Werking, kosten, fraude en veiligheid bij courante betaalmiddelen en courante verkoopkanalen
- * Procedurele kennis
- Strategieën om bedrog en fraude te voorkomen, te herkennen en adequaat te reageren

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

ET 11.3 De leerlingen ontleden een gezinsbudget.

- Met inbegrip van kennis
- * Feitenkennis
  - Budget
  - Lenen, sparen, rente, schuld
  - * Conceptuele kennis
  - Gezinsbudget: inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn
  - Lenen, sparen, rente, schuld

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 11.4 De leerlingen maken budgettaire keuzes voor zichzelf rekening houdend met een eigen budget en een gezinsbudget.

- Met inbegrip van kennis
- * Conceptuele kennis
  - Persoonlijk en gezinsbudget: inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn
  - Lenen, sparen, schuld
  - Documenten voor een eenvoudig persoonlijk administratiebeheer zoals kastickets, rekeninguittreksels, garantiebewijzen, contracten, abonnement
  - * Procedurele kennis
  - Stappen voor het beheren en bewaren van een persoonlijke administratie

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren
Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het eigen keuzegedrag. In de basisoptie is er een verruiming naar consumentengedrag en impact van consumentengedrag op leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu.

D 1.4: De leerlingen begrijpen socio-economische verschijnselen vanuit het perspectief van de consument in relatie tot de brede economische omgeving. (Begrijpen)

ET 11.5 De leerlingen lichten activiteiten toe in verschillende soorten ondernemingen en organisaties in de eigen leefomgeving.

- Met inbegrip van kennis
- * Conceptuele kennis
  - Activiteiten in ondernemingen en organisaties zoals productie, logistiek, marketing, administratie

- Productie- en dienstenonderneming
- Profit en non-profit

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

ET 11.6 De leerlingen lichten de impact van beslissingen van ondernemingen en organisaties toe op de omgeving.

- Met inbegrip van kennis
- * Conceptuele kennis
  - Gevolgen van keuzes met betrekking tot winst, concurrentiepositie, maatschappelijk verantwoord ondernemen (people, planet, profit) voor de omgeving
  - Belang van social profit voor de omgeving

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

ET 11.7 De leerlingen lichten toe hoe de overheid via inkomsten en uitgaven impact heeft op de samenleving.

- Met inbegrip van kennis
- * Feitenkennis
  - Belastingen
  - Sociale zekerheidsbijdragen
  - * Conceptuele kennis
  - Inkomsten: belastingen, sociale zekerheidsbijdragen
  - Uitgaven zoals kinderbijslag, infrastructuur, onderwijs, gezondheidszorg, pensioen, werkloosheidsuitkering
  - Herverdelingsmechanisme

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

In de basisoptie is er in vergelijking met de basisvorming een verruiming naar de relatie consument(engedrag) met de brede economisch omgeving.

▪ **Competenties in het Nederlands**

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

- Met inbegrip van kennis
- * Feitenkennis
  - Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
  - * Conceptuele kennis
  - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
  - Taalgedragsconventies en registers
  - Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)
  - * Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (schrijven, spreken, interactie) van de basisvorming toe in de socio-economische context, bv. in het kader van een ondernemend project.

- **Sociaal-relatieve competenties**

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. In de basisoptie worden de sociale vaardigheden van de basisvorming toegepast in de socio-economische context, bv. in het kader van een ondernemend project.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen,

thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. In de basisoptie is er een bijkomende verruiming naar consumentengedrag en socio-economische verschijnselen, zeker in combinatie van dit doel D 1.5 met D 1.3 (De leerlingen illustreren consumentengedrag door rekening te houden met leefomgeving, duurzaamheid, privacy en milieu) en D 1.4 (De leerlingen begrijpen socio-economische verschijnselen vanuit het perspectief van de consument in relatie tot de brede economische omgeving).

▪ Digitale competentie en mediawijsheid

D 1.2: De leerlingen passen ICT-vaardigheden functioneel toe. (Toepassen)

ET 4.1 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhoud te creëren en te delen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te creëren zoals online- en offline tekstverwerking, rekenblad, rekenapp, digitale beeldverwerking, grafische programmeertaal
  - Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te delen zoals browsers, elektronische mail, courante sociale mediatoepassingen, cloud toepassingen
- * Procedurele kennis
  - Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te creëren en te delen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

ET 4.2 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven zoals elektronische mail, chat en messaging toepassingen, sociale media-toepassingen, cloud toepassingen

* Procedurele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

De leerlingen passen de vaardigheden van de basisvorming toe in de socio-economische context.

2.3.5.2. Freinetpedagogie

- **Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid**

D 2.2: De leerlingen passen de principes van democratische besluitvorming toe op klasniveau (klasraad) en op schoolniveau (leerlingenraad/schoolraad). (Toepassen)

D 2.4: De leerlingen passen de basisbeginselen van conflicthantering toe op klas- en schoolniveau. (Toepassen)

ET 1.15 De leerlingen verwoorden met behulp van richtvragen welke gebeurtenissen hen zelfvertrouwen geven en welke gebeurtenissen hen onzeker maken in het kader van hun welbevinden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Zelfbeeld

- Zelfvertrouwen

* Metacognitieve kennis:

- Zelfkennis aangaande gebeurtenissen die zelfvertrouwen geven of onzekerheid geven

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 1.16 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.^o (transversaal - attitudinaal)

ET 1.17 De leerlingen benoemen met behulp van richtvragen bij een gebeurtenis hun gedachten, gevoelens en gedrag en de gevolgen van die gebeurtenis voor zichzelf. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- De samenhang tussen een gebeurtenis en gedachten, gevoelens, gedrag en de gevolgen van die gebeurtenis voor zichzelf

- Gevoelens en hun functie

- Verbaal en non-verbaal gedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 1.19 De leerlingen geven aan waar ze hulp kunnen vinden in geval van intra- en interpersoonlijke problemen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis:

- Personen en organisaties die eerstelijns hulp bieden zoals leerlingenbegeleiding, JAC, huisarts, AWEL

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

In vergelijking met de basisvorming ligt de nadruk enerzijds op het gezamenlijk (met de klas als groep of met individuele leerlingen) streven naar welbevinden en naar oplossingen voor wrijving en conflicten, anderzijds op de inbreng van de leerlingen zelf bij herstelgerichte actie/herstelgericht werken. In de klasraad (schoolraad) worden hiervoor technieken aangereikt en toegepast. Geleidelijk aan leren de leerlingen om zelf richtvragen te stellen en oplossingsgericht/herstelgericht te werken en om in bepaalde gevallen hulp te zoeken bij medeleerlingen of bij de klasgroep in het geval van intra- en interpersoonlijke problemen.

▪ **Competenties in het Nederlands**

D 2.1: De leerlingen passen de principes van de Freinetpedagogie toe. (Toepassen)

D 2.2: De leerlingen passen de principes van democratische besluitvorming toe op klasniveau (klasraad) en op schoolniveau (leerlingenraad/ schoolraad). (Toepassen)

ET 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, notities, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
  - Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De in de basisvorming verworven Nederlandse taalvaardigheid wordt in de basisoptie toegepast en verdiept om de respectvolle communicatie tijdens de overlegmomenten in de klasgroep vlot te laten verlopen. Reflecteren en elkaar feedback geven over het taalgebruik tijdens de klasraad (mondeling) en in het verslag (schriftelijk) laat toe de eindtermen Nederlands te verdiepen in een functionele context en te remediëren waar nodig. Die functionele context voor taalgebruik en reflectie erover wordt ook geboden in andere freinettechnieken (kring, vrije tekst, correspondentie, onderzoek en onderzoeksverslagen...), die in de basisoptie diepgaander geëxploreerd worden.

- **Digitale competentie en mediawijsheid**

D 2.6: De leerlingen onderzoeken verschillende kennis- en vaardigheidsdomeinen van de samenleving en de waarde van elk van deze domeinen met het oog op de ontdekking van hun eigen interessegebieden. (Analyseren)

Eén van de verplichte deelgebieden van de component atelier van de basisoptie, is “digitale competentie, mediawijsheid, moderne technologieën”. In deze ateliers worden eindtermen van de basisvorming (ET 4.1, ET 4.2, ET 4.3, ET 4.4, ET 4.5, ET 4.6) en van de basisgeletterdheid (ET 4.1, ET 4.2, ET 4.3, ET 4.4, ET 4.5) verder ingeoeffend en/of uitgediept. Daarbij ligt de nadruk op de actieve inbreng door de leerlingen.

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 2.1: De leerlingen passen de principes van de Freinetpedagogie toe. (Toepassen)
D 2.2: De leerlingen passen de principes van democratische besluitvorming toe op klasniveau (klasraad) en op schoolniveau (leerlingenraad/schoolraad). (Toepassen)
D 2.3: De leerlingen passen de basisbeginselen van coöperatief samenwerken toe op klas- en schoolniveau. (Toepassen)
D 2.4: De leerlingen passen de basisbeginselen van conflicthantering toe op klas- en schoolniveau. (Toepassen)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.5 De leerlingen dragen in groepsactiviteiten met een welomschreven opdracht actief bij

aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis: Rollen en gedrag van personen in groepsactiviteiten

* Procedurele kennis: Methoden om in overleg taken te verdelen en te plannen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten.

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van de coöperatieve klas- en schoolwerking (bv. klasraad, schoolraad). De leerlingen leren technieken van democratisch overleg, coöperatief samenwerken en conflicthantering (herstelgericht werken) toepassen in reële (klas- en school-)situaties, op individueel en op groepsniveau.

Terwijl groepsactiviteiten en samenwerking in de basisvorming gericht zijn op welomschreven opdrachten, gaat het in de basisoptie Freinetpedagogie om de bredere context van de klas- en schoolwerking en van complexe projecten op klas- en schoolniveau. Met dat doel verwerven de leerlingen een toenemend inzicht in en beheersing (niveau toepassen) van de freinettechnieken, de principes van conflicthantering, democratisch overleg en coöperatief samenwerken.

- **Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 2.6: De leerlingen onderzoeken verschillende kennis- en vaardigheidsdomeinen van de samenleving en de waarde van elk van deze domeinen met het oog op de ontdekking van hun eigen interessegebieden. (Analyseren)

ET 6.36 De leerlingen onderzoeken principes van de bouw en werking van technische systemen, hun deelsystemen en onderdelen alsook hun onderlinge samenhang i.f.v. een technisch proces.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Technische systemen, hun deelsystemen en onderdelen: functie, werking en onderling relatie

- Technische systemen m.b.t. volgende 5 ervaringsgebieden:

> Constructie

▪ Stabiliteit, sterkte en stijfheid

▪ Verbindingen

▪ Krachten op een constructie

> Transport

▪ Overbrengingen

▪ Transportmogelijkheden

> Energie

▪ Energieomzettingen in technische systemen

▪ Nuttige en niet-nuttige energie in systemen

▪ Elektrische stroomkring: componenten van de stroomkring, schematische voorstelling

> ICT

▪ Functie van sensoren en actuatoren

- Logica in een besturing
- > Biotechniek
- Biotechnische systemen en bijhorende biochemische processen in de voedingsindustrie
- Conserveren van voedingsmiddelen, doel van verschillende verpakkingen
- Technische informatie zoals pictogrammen, symbolen en (werk)tekeningen
- * Procedurele kennis
- Visualisatiemethodes van de bouw en werking van technische systemen: (schaal)modellen, functiedriehoek, I-P-O – model

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 6.47 De leerlingen passen stapsgewijs de wetenschappelijke methode toe om een probleem te onderzoeken.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Wetenschappelijke concepten uit de eindtermen van de eerste graad A-stroom
- * Procedurele kennis
- Stappen in de wetenschappelijke methode: onderzoeksvraag opstellen, hypothese formuleren, methode/plan uitvoeren, waarnemingen/data analyseren, concluderen
- Onderzoekstechnieken: metingen, waarnemingen, experimenten en terreinstudies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

ET 6.48 De leerlingen doorlopen een probleemoplossend proces waarbij kennis en vaardigheden uit meerdere STEM-disciplines geïntegreerd worden aangewend.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Wiskundige, natuurwetenschappelijk en technologische concepten uit de eindtermen van de eerste graad A-stroom
- * Procedurele kennis
- Probleemoplossende strategieën
- > Identificatie van deelproblemen en bijhorende wiskundige, wetenschappelijke of technische concepten
- > Toepassing van wiskundige, wetenschappelijke of technische principes om deelproblemen op te lossen
- > Integratie van deeloplossingen
- > Evaluatie en bijsturing totaaloplossing

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 6.50 De leerlingen beargumenteren keuzes die ze maken om een wiskundig, natuurwetenschappelijk, technologisch of STEM-probleem op te lossen.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Wiskundige, natuurwetenschappelijke en technologische concepten uit de eindtermen van de

eerste graad A-stroom

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Aanvullend op de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van exacte wetenschappen en technologie in contexten toegepast en verruimd. Afhankelijk van de keuze van de school, verkennen en/of verdiepen de leerlingen zich in enkele wetenschappelijke en technische domeinen. Door de contexten krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante beroeps- en studierichtingen in de tweede graad, waarbij naast het algemeen secundair onderwijs ook aandacht besteed wordt aan het technisch en/of het beroepssecundair onderwijs. Afhankelijk van de interesse van de leerlingen kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

▪ **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 2.2: De leerlingen passen de principes van democratische besluitvorming toe op klasniveau (klasraad) en op schoolniveau (leerlingenraad/schoolraad). (Toepassen)

D 2.3: De leerlingen passen de basisbeginselen van coöperatief samenwerken toe op klas- en schoolniveau. (Toepassen)

D 2.4: De leerlingen passen de basisbeginselen van conflicthantering toe op klas- en schoolniveau. (Toepassen)

ET 7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Diversiteit in de samenleving, met aandacht voor meerdere aspecten van diversiteit zoals fysieke, cognitieve, sociale, culturele aspecten

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol en constructief om te gaan met elkaar

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 7.4 De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.5 De leerlingen hanteren strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Conflicten en oplossingen

* Procedurele kennis

- Strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflicten te komen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 7.6 De leerlingen onderscheiden zowel onverdraagzaamheid als discriminatie in de samenleving. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Onverdraagzaamheid en discriminatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Feit en mening

- Realiteit en fictie

- Argumenten

* Procedurele kennis

- Strategieën om een eigen mening te onderbouwen

- Manieren om met elkaar in dialoog te gaan

* Metacognitieve kennis

- Eigen mening

- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

* Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.10 De leerlingen onderscheiden inspraak, participatie en besluitvorming in schoolse situaties, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Inspraak, participatie en besluitvorming in de schoolomgeving
- Rechten en plichten in de schoolomgeving
- Manieren om te participeren in de schoolomgeving

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

In de basisvorming ligt de nadruk op het verwerven van kennis, op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's en op het toepassen van burgerschapsvaardigheden in schoolse situaties. In de basisoptie passen de leerlingen deze kennis en vaardigheden toe in levensechte situaties: inspraak en medeverantwoordelijkheid in de coöperatieve schoolwerking en een actieve rol bij conflicthantering (bijvoorbeeld in de klasraad).

D 2.5: De leerlingen evalueren zelf uitgevoerde burgerschapsprojecten kritisch met behulp van richtvragen. (Evalueren)

ET 7.9 De leerlingen illustreren het belang van individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving op lokaal en globaal niveau

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.14 De leerlingen illustreren wederzijdse beïnvloeding tussen maatschappelijke domeinen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Interactie tussen maatschappelijke domeinen (politiek, sociaal, economisch en cultureel)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.17 De leerlingen lichten het belang van mensen- en kinderrechten toe.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Mensenrechten- Kinderrechten
- Sociale rechtvaardigheid
- Schendingen van mensen- en kinderrechten zoals kinderen in armoede, kindsoldaten, kinderarbeid

- Relevante organisaties en instellingen zoals kinderrechtencommissariaat, mensenrechtenorganisaties

Met inbegrip van context

* Referentiekaders "Universele Verklaring van de Rechten van de Mens" en "Kinderrechtenverdrag"

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.18 De leerlingen onderscheiden het samenleven in een democratie van het samenleven onder andere regimes.

Ze appreciëren het samenleven in een democratie en de principes waarop ze in Vlaanderen gebaseerd is° (attitudinaal).

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Democratie

- Rechtsstaat

* Conceptuele kennis

- Democratie

- Rechtsstaat

- Democratische principes, zoals vrijheid- en gelijkheidsbeginsel

- Onderscheid tussen democratie en autoritaire regimes

Met inbegrip van context

* Referentiekader "Competences for democratic culture" - Raad van Europa

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Terwijl in de basisvorming de nadruk meer ligt op het verwerven van kennis en op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's, is de basisoptie gericht op de toepassing in levensechte situaties buiten de schoolmuren: de leerlingen verrichten vrijwilligerswerk bij sociaal-culturele organisaties in de buurt van de school (toepassen) en leren zich tot de activiteiten van deze organisaties kritisch verhouden (analyseren, evalueren).

▪ **Cultureel bewustzijn en culturele expressie**

D 2.6: De leerlingen onderzoeken verschillende kennis- en vaardigheidsdomeinen van de samenleving en de waarde van elk van deze domeinen met het oog op de ontdekking van hun eigen interessegebieden. (Analyseren)

ET 16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht en de eigen verbeelding.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing

- Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht

* Procedurele kennis

- Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline
- Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.8 De leerlingen experimenteren met diverse artistieke bouwstenen zoals taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, klank, digitale data.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen
- Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen
- Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.9 De leerlingen tonen hun artistiek werk aan de hand van elementaire presentatietechnieken.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.10 De leerlingen reflecteren aan de hand van aangereikte criteria over hun artistiek product en proces en over dat van medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama

* Procedurele kennis

- Manier om artistieke keuzes toe te lichten
- Manieren om effect te bereiken
- Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk

* Metacognitieve kennis

- Eigen artistieke mogelijkheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming creëren de leerlingen eigen artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht (ET 16.7). Verder ligt de nadruk op het experimenteren (ET 16.8) en op het tonen van artistiek werk aan een publiek (ET 16.9) waarbij elementaire presentatietechnieken aangewend worden. Ten slotte leren leerlingen gebruik maken van elementaire artistieke vaktaal om met anderen over eigen en andermans werk te reflecteren (ET 16.10). In de basisoptie krijgen leerlingen mogelijkheden om hun artistieke competenties (verder) te ontplooien en hun creativiteit (verder) te ontwikkelen. Ze leren zich in expressievormen uiten en gaan verder met vaardigheden en technieken aan de slag. In de basisoptie wordt een onderzoekende houding beklemtoond bij eigen ontwerp, creatie, improvisatie, presentatie. Aanvullend krijgen leerlingen meer inzicht in bouwstenen en technieken die verbonden zijn aan expressievormen. De keuze van de expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging en media wordt opengelaten. Die expressievormen kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad.

2.3.5.3. Klassieke talen (pakketten: Grieks-Latijn; Latijn)

- Nederlands en andere talen

D 3.1: De leerlingen onderzoeken de Romeinse en/of Griekse taal en cultuur. (Analyseren)

D 3.2: De leerlingen begrijpen Latijnse en/of Griekse teksten. (Begrijpen)

Nederlands:

ET 2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

- * Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- * Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur gebruiken, structuuraanduiders gebruiken, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

- * Grote samenhang

- * Concrete inhoud

- * Eenvoudige zinsbouw

- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

- * Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

- * Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de gedachtegang reconstrueren
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)

- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking

* Conceptuele kennis

- Onderscheid klank- en schriftbeeld
- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking
- * Procedurele kennis
- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters

- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhangstekens
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
- Uitspraaktekens zoals accenttekens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Andere talen:

ET 3.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Lage informatiedichtheid

* Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Beperkte lengte

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief

(bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Geen of weinig achtergrondruis

* Normaal spreektempo met pauzes

* Ondersteunende maar natuurlijke intonatie

* Heldere uitspraak, duidelijke articulatie

* Eventueel met visuele ondersteuning

* Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en

gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijfwoorden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken, gedachtegang reconstrueren

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Lage informatiedichtheid

* Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Beperkte lengte

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Geen of weinig achtergrondruis

* Normaal spreektempo met pauzes

* Ondersteunende maar natuurlijke intonatie

* Heldere uitspraak, duidelijke articulatie

* Eventueel met visuele ondersteuning

* Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijfwoorden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Lage informatiedichtheid
- * Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Beperkte lengte
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Geen of weinig achtergrondruis
- * Normaal spreektempo met pauzes
- * Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
- * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
- * Eventueel met visuele ondersteuning
- * Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.7 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van vreemde talen als taalsystemen ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

([F] = bijkomend/specifiek voor Frans; [E] = bijkomend/specifiek voor Engels)

- * Feitenkennis
- Betekenissen van woorden uit een elementair repertoire
- * Conceptuele kennis
- Relatie klank- en schriftbeeld
- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F]
- Lidwoorden: bepaald, onbepaald, samengetrokken [F], delend [F], vervanging door *de* na hoeveelheid en ontkenning [F]
- Voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp), aanwijzend, bezittelijk, vragend
- Frequente hoofd- en rangtelwoorden
- Bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F], *tout* [F], plaats, vergrotende trap, overtreffende trap
- Werkwoorden: *indicatif* [F], *impératif* [F], *infinitif* [F], *conditionnel de politesse* [F]; *présent* [F], *passé récent* [F], *passé composé* [F], *imparfait* [F], *futur proche* [F], *futur simple* [F]; *infinitive* [E], *imperative* [E]; *present simple* [E], *present continuous* [E], *simple past* [E], *simple future* [E]; regelmatige (voor Frans op *-ER*, *-IR*, *-RE*) en frequente onregelmatige werkwoorden

- Frequente voorzetsels
- Frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden
- Frequente bijwoorden
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend en meewerkend voorwerp
- Ontkennende/bevestigende zinnen; mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen
- * Procedurele kennis
- Uitspraak van klanken en klankencombinaties, gebruik van woordaccent, articulatie en intonatie
- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F]
- Spelling van woorden uit een elementair repertoire
- Congruentie: onderwerp-persoonsvorm, bijvoeglijk naamwoord-zelfstandig naamwoord [F]
- Lidwoorden: bepaald, onbepaald, samengetrokken [F], delend [F], vervanging door *de* na hoeveelheid en ontkenning [F]
- Voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp), aanwijzend, bezittelijk, vragend
- Frequente hoofd- en rangtelwoorden
- Bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F], *tout* [F], plaats, vergrotende trap, overtreffende trap
- Werkwoorden: *indicatif* [F], *impératif* [F], *infinitif* [F], *conditionnel de politesse* [F]; *présent* [F], *passé récent* [F], *passé composé* [F], *imparfait* [F], *futur proche* [F], *futur simple* [F]; *infinitive* [E], *imperative* [E]; *present simple* [E], *present continuous* [E], *simple past* [E], *simple future* [E]; regelmatige (voor Frans op *-ER, -IR, -RE*) en frequente onregelmatige werkwoorden
- Frequente voorzetsels
- Frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden
- Frequente bijwoorden
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend en meewerkend voorwerp
- Valentie van frequente werkwoorden [F]
- Bouw van enkelvoudige en eenvoudige samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)
- Ontkennende/bevestigende zinnen; mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Nederlands en Vreemde talen in de basisvorming focussen zowel op lezen, luisteren, schrijven, spreken als op interactie. In functie daarvan worden strategieën ingezet en gebruiken leerlingen het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van de betrokken taal.

Bij Klassieke talen staat tekstbegrip en interpretatie van teksten centraal. Daartoe zullen leerlingen naar analogie met de basisvorming strategieën inzetten (cf. strategieën bij ET 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4). Bv. strategieën bij ET 2.2 zoals tekststructuur gebruiken, structuuraanduiders gebruiken, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatting, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap.

Om tot tekstbegrip en -interpretatie van Latijnse en/of Griekse teksten te komen hebben jongeren – net zoals bij Nederlands en Vreemde talen – inzicht nodig in het taalsysteem (ET 2.9 en ET 3.7). In het bijzonder voor Nederlands kan het inzicht in aspecten van de opgelijste feiten- en conceptuele kennis bij ET 2.9 een hulp zijn voor het inzicht in het taalsysteem voor Klassieke talen, naast taalkenmerken en -principes eigen aan Latijn en/of Grieks.

- Historisch bewustzijn
- Cultureel bewustzijn en culturele expressie

D 3.3: De leerlingen onderscheiden aspecten van de taal, cultuur, kunst, waarden, geschiedenis en maatschappij van de Grieken en Romeinen. (Analyseren)

ET 8.2 De leerlingen onderscheiden voor elk van de drie bestudeerde historische periodes kenmerken van samenlevingen evenals gelijkenissen en verschillen in kenmerken tussen samenlevingen uit elk van de verschillende periodes.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- De drie bestudeerde periodes: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid
- Kenmerken van samenlevingen uit elk van de drie bestudeerde periodes (prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid), voor elk van de maatschappelijke domeinen:
  - > Politiek: stadstaat, rijk, dynastie, republiek, autocratie, aristocratie, democratie, imperialisme, kolonisatie, ambtenaren
  - > Sociaal: nomadische samenleving, sedentaire samenleving, standenmaatschappij, patriarchale samenleving, migratie, ongelijkheid, slavernij, burgerrechten, oorlog en vrede
  - > Cultureel: mythologie, wetenschappen, filosofie, natuurreligie, polytheïsme, monotheïsme, staatsgodsdienst, kunstuiting, schriftsoorten, cultuur, mondelinge traditie, multiculturele samenleving
  - > Economisch: jager-verzamelaar, agrarische (r)evolutie (of: neolithische revolutie), landbouw, ambacht, handel, ruileconomie, geldeconomie

* Conceptuele kennis

- De drie bestudeerde periodes: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid
- Kenmerken van samenlevingen uit elk van de drie bestudeerde periodes (prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid), voor elk van de maatschappelijke domeinen:
  - > Politiek: stadstaat, rijk, dynastie, republiek, autocratie, aristocratie, democratie, imperialisme, kolonisatie, ambtenaren
  - > Sociaal: nomadische samenleving, sedentaire samenleving, standenmaatschappij, patriarchale samenleving, migratie, ongelijkheid, slavernij, burgerrechten, oorlog en vrede
  - > Cultureel: mythologie, wetenschappen, filosofie, natuurreligie, polytheïsme, monotheïsme, staatsgodsdienst, kunstuiting, schriftsoorten, cultuur, mondelinge traditie, multiculturele samenleving
  - > Economisch: jager-verzamelaar, agrarische (r)evolutie (of: neolithische revolutie), landbouw, ambacht, handel, ruileconomie, geldeconomie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

In de basisvorming is één van de drie bestudeerde periodes de klassieke oudheid. In de context van de basisoptie worden de kenmerken van de klassieke oudheid (Romeins en/of Grieks) verder verkend, zoals democratie en burgerrecht, slavernij, economie, oorlog en vrede, reizen, eten en drinken, mythen, godsdienst.

ET 16.4 De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin deze voorkomen (transversaal).

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

In de context van de basisoptie analyseren de leerlingen kunst- en cultuuruitingen uit de klassieke oudheid (Romeins en/of Grieks).

- Historisch bewustzijn

D 3.4: De leerlingen begrijpen de invloed van de Grieks-Romeinse beschaving en klassieke talen op hedendaagse culturen. (Begrijpen)

De bouwsteen Over de complexe relatie tussen verleden, heden en toekomst reflecteren en deze duiden wordt in de eerste graad beperkt tot (de invloed van) standplaatsgebondenheid en mythevorming. In de context van de basisoptie verwerven leerlingen inzicht in de invloed van aspecten van de Griekse en/of de Romeinse beschaving inclusief taal op de huidige samenleving.

2.3.5.4. Kunst en creatie A (pakketten: Artistieke vorming; Ballet; Creatie en Vormgeving)

▪ Cultureel bewustzijn en culturele expressie

D 4.1: De leerlingen onderzoeken diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media en leren bij creatie, interpretatie en improvisatie. *(Analyseren)*

D 4.2: De leerlingen passen vaardigheden en technieken toe om zich expressief te uiten. *(Toepassen)*

D 4.3: De leerlingen illustreren het samenspel, via crossovers, tussen expressievormen. *(Begrrijpen)*

D 4.4: De leerlingen ontwikkelen hun zin voor creativiteit.°

ET 16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht en de eigen verbeelding.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing
- Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht

* Procedurele kennis

- Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline
- Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.8 De leerlingen experimenteren met diverse artistieke bouwstenen zoals taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, klank, digitale data.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen
- Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen
- Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.9 De leerlingen tonen hun artistiek werk aan de hand van elementaire presentatietechnieken.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten

- Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.10 De leerlingen reflecteren aan de hand van aangereikte criteria over hun artistiek product en proces en over dat van medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama

* Procedurele kennis

- Manier om artistieke keuzes toe te lichten

- Manieren om effect te bereiken

- Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk

* Metacognitieve kennis

- Eigen artistieke mogelijkheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming creëren de leerlingen eigen artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht (ET 16.7). Verder ligt de nadruk op het experimenteren (ET 16.8) en op het tonen van artistiek werk aan een publiek (ET 16.9) waarbij elementaire presentatietechnieken aangewend worden. Tenslotte leren leerlingen gebruik te maken van elementaire artistieke vaktaal om met anderen over eigen en andermans werk te reflecteren (ET 16.10). In de basisoptie (D 2.1) worden aspecten van een onderzoekende houding sterk beklemtoond bij eigen creatie, interpretatie en improvisatie. Aanvullend krijgen leerlingen meer inzicht in bouwstenen en technieken die verbonden zijn aan expressievormen. De keuze van de expressievormen wordt opengelaten: beeld, klank, woord, beweging, media. Die expressievormen kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor het domein Kunst en creatie overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad binnen het domein Kunst en creatie.

Er is – in vergelijking met de basisvorming – ook aandacht voor reflectie over artistiek werk. Door onderzoek verruimen de leerlingen – in vergelijking met de basisvorming – de artistieke vaktaal. De artistieke vaardigheden van de basisvorming worden verder inge oefend en verruimd in de basisoptie (D 2.2).

Specifiek voor de basisoptie is er aandacht voor crossovers (D 2.3) tussen expressievormen.

De essentie van de basisoptie is dat leerlingen via onderzoek bij creatie, interpretatie en improvisatie hun creativiteit veruitwendigen en hun zin ervoor verder aanscherpen. Daarom wordt dit ook als houding nagestreefd bij de leerlingen.

2.3.5.5. Maatschappij en welzijn A

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 5.1: De leerlingen onderzoeken het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties. (Analyseren)

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming oefenen de leerlingen geschikte sociale vaardigheden. In de basisoptie passen de leerlingen sociale vaardigheden toe in de brede context van maatschappij en welzijn, zoals psychologie, het eigen welbevinden, het eigen lichaam, lifestyle, voeding, verzorging, pedagogie. De focus in de basisoptie ligt in het onderzoeken van menselijk gedrag in sociale situaties in de brede context van de basisoptie. Het kan betrekking hebben op items zoals gamen, seksualiteit, veiligheid, leefomgeving, lichaamstaal, puberteit, omgaan met grenzen.

▪ **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 5.3: De leerlingen begrijpen het belang van gezondheid en van de ontwikkeling van een gezonde en persoonlijke levensstijl. (Begrijpen)

ET 1.1 De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne

- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

In vergelijking met de basisvorming wordt het inzicht in het belang van het ontwikkelen van een gezonde en persoonlijke levensstijl in de brede context van maatschappij en welzijn verruimd. Het kan betrekking hebben op items zoals eigen welbevinden, eigen lichaam, lifestyle, voeding, verzorging, psychologie.

▪ **Competenties in het Nederlands**

D 5.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden van de basisvorming (schrijven, spreken, interactie) toe in de brede context van maatschappij en welzijn.

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 5.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd

zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van maatschappij en welzijn, zoals omgaan met diverse leeftijdsgroepen, samenwerken, conflicthantering.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 5.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van maatschappij en welzijn.

D 5.2: De leerlingen illustreren aspecten van mens- en natuurwetenschappelijke disciplines zoals psychologie, sociologie, pedagogie, biologie en hun kijk op mens en samenleving. (Begrijpen)

Dit doel sluit gedeeltelijk aan bij de sleutelcompetentie Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie van de basisvorming o.w.v. de natuurwetenschappelijke disciplines. In de basisoptie is er een aanvulling van de mens- en natuurwetenschappelijke disciplines (inclusief de kijk op mens en samenleving) eigen aan studierichtingen doorstroom en doorstroom- en arbeidsmarkt van de tweede graad in het studiedomein Maatschappij en welzijn (Maatschappij- en welzijnswetenschappen, Maatschappij en Welzijn, Wellness en Lifestyle) en van de domeinoverschrijdende studierichting in de tweede graad, m.n. Humane wetenschappen. De keuze van de disciplines wordt opengelaten. Ze kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor

het domein Maatschappij en welzijn overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad binnen het domein Maatschappij en welzijn.

2.3.5.6. Moderne talen en wetenschappen

MODERNE TALEN ...

▪ **Burgerschap**

D 6.1: De leerlingen onderzoeken hoe mensen door middel van taal tot een specifieke groep, (sub)cultuur behoren. (Analyseren)

ET 7.1 De leerlingen lichten de gelaagdheid en de dynamiek van identiteiten en de mogelijke gevolgen ervan voor relaties met anderen toe. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Erkende symbolen van de Vlaamse gemeenschap, België en de Europese Unie

* Conceptuele kennis

- Gelaagdheid van identiteiten, met aandacht voor verschillende aspecten van identiteiten zoals gender, sociale, culturele, economische, deelstatelijke, nationale en internationale aspecten

- Dynamiek van identiteiten doorheen ruimte en tijd, met aandacht voor de eigen achtergrond en de persoonlijke beleving van tijd en ruimte

- Relatieve karakter van identiteiten

* Metacognitieve kennis

- Zelfkennis over aspecten van de eigen identiteiten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

Het inzicht in de gelaagdheid van identiteiten van de basisvorming wordt in de basisoptie toegevoegd op de talige component. Net zoals bij de andere basisopties van de A-stroom gebeurt dat in Moderne talen en wetenschappen vanuit onderzoek.

▪ **Nederlands en andere talen**

D 6.2: De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in het Nederlands, Frans en/of Engels. (Toepassen)

In de basisoptie worden de communicatieve vaardigheden (met ondersteuning van strategieën en inzicht in taalsysteem en taalkenmerken) van de basisvorming (ET 2.2, ET 2.3, ET 2.4, ET 2.5, ET 2.6, ET 2.8, ET 2.9 en ET 2.10 voor Nederlands; ET 3.2, ET 3.3, ET 3.4, ET 3.5, ET 3.6, ET 3.7, ET 3.8 voor andere talen) verder ingeoefend en/of uitgediept.

D 6.3: De leerlingen onderscheiden vormen van fictie. (Begrijpen)

Nederlands:

ET 2.13 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Metacognitieve kennis
- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie°: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

Andere talen ...

ET 3.10 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.2 t.e.m. 3.5
- * Conceptuele kennis
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.2 t.e.m. 3.5
- * Procedurele kennis
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.2 t.e.m. 3.5
- * Metacognitieve kennis
- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van kenmerken van de gelezen of beluisterde teksten

- * Hoofdzakelijk frequente woorden en woordcombinaties
  - * Redelijk eenvoudige zinsbouw
  - * Beperkte lengte
- (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Geen of weinig achtergrondruis (wel muziek)
  - * Normaal spreektempo met pauzes
  - * Ondersteunende intonatie
  - * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
  - * Eventueel met visuele ondersteuning
  - * Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

In de basisvorming wordt zowel voor Nederlands als voor de andere talen een aanzet gegeven tot literatuurbeleving. Bij Nederlands gebeurt dit ook al met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten. In de basisoptie Moderne talen en wetenschappen wordt dit verruimd. De leerlingen verkennen daartoe verschillende vormen van fictie.

... EN WETENSCHAPPEN

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 6.4: De leerlingen onderzoeken natuur- en technisch-wetenschappelijke verschijnselen en ideeën. (Analyseren)

ET 6.47 De leerlingen passen stapsgewijs de wetenschappelijke methode toe om een probleem te onderzoeken.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Wetenschappelijke concepten uit de eindtermen van de eerste graad A-stroom

* Procedurele kennis

- Stappen in de wetenschappelijke methode: onderzoeksvraag opstellen, hypothese formuleren, methode/plan uitvoeren, waarnemingen/data analyseren, concluderen

- Onderzoekstechnieken: metingen, waarnemingen, experimenten en terreinstudies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

In de basisvorming passen de leerlingen de verschillende stappen van de wetenschappelijke methode toe bij het onderzoeken van een probleem. In de basisoptie krijgen de leerlingen meer inzicht in wetenschappelijk onderzoek. Cf. het onderscheid tussen wetenschap voor de burger van morgen (basisvorming) en wetenschap voor de wetenschapper van morgen (basisoptie).

D 6.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin natuur- en technische wetenschappen een belangrijke rol spelen. (Begrijpen)

In het verlengde van de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van natuur- en technische wetenschappen in verschillende contexten verruimd. De keuze van contexten in natuur- en technische wetenschappen wordt opengelaten. Op die manier krijgen leerlingen ook een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.5.7. Sport A

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 8.1: De leerlingen onderzoeken hoe bewegingstechnieken sportprestaties verbeteren. *(Analyseren)*

D 8.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen. *(Begrijpen)*

D 8.4: De leerlingen illustreren de relatie tussen wetenschappen zoals biologie, chemie, fysica en sportbeoefening. *(Begrijpen)*

Bouwstenen in de basisvorming:

- Inzicht ontwikkelen in de bouw, structuur en eigenschappen van materie in levende en niet-levende systemen.
- Inzicht ontwikkelen in de verschijningsvormen van energie, de wisselwerking tussen materie onderling en met energie alsook de gevolgen ervan.
- Inzicht ontwikkelen in de basiseigenschappen van levende systemen.

De kennis, het inzicht en de vaardigheden die de leerlingen opdoen bij de eindtermen van de betrokken bouwstenen van de basisvorming worden in de basisoptie aangevuld met het leggen van relaties tussen wetenschappen zoals biologie, chemie, fysica en sportbeoefening en het onderzoeken van bewegingstechnieken voor verbetering van sportprestaties in een of meer sportdisciplines.

- **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 8.2: De leerlingen passen motorische vaardigheden toe in sportdisciplines. *(Toepassen)*

D 8.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen. *(Begrijpen)*

Bouwstenen in de basisvorming:

- Een gezonde levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.
- Een fysieke actieve levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.

In de basisvorming besteden de eindtermen ET 1.1, ET 1.2, 1.3 aandacht aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes. In de basisoptie wordt de band met wetenschappelijke principes verkend.

In de basisvorming ligt de nadruk bij de eindtermen ET 1.9, ET 1.10 respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd en indien van toepassing verdiept in bewegings- en sportcontexten met aandacht voor verschillende sportdisciplines.

- **Competenties in het Nederlands**

D 8.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. *(Toepassen)*

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- Taalgedragsconventies en registers
- Effecten van non-verbaal gedrag (mondellnge productie)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (spreken, schrijven, interactie) van de basisvorming toe in de brede context van sport.

- **Sociaal-relatieve competenties**

D 8.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag
- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties
- Leefregels en afspraken
- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van

de basisvorming toe in de brede context van sport.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 8.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de context van sport.

2.3.5.8. STEM-technieken A (toepassingsgericht) (pakketten: Agro- en biotechnieken; Bouw- en houttechnieken; Grafische communicatie en media; Maritieme technieken; Mechanica-elektriciteit; Textiel)

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 9.1: De leerlingen onderzoeken (een) prototype(s) voor een technisch-wetenschappelijke uitdaging in functie van een mogelijke realisatie. (Analyseren)

D 9.2: De leerlingen passen ontwerpmethoden en realisatietechnieken toe. (Toepassen)

In de basisvorming ligt de nadruk op wetenschappelijke vorming (exacte wetenschappen en technologie) voor de burger van morgen. In de basisoptie ligt de focus op de vorming voor de professional van morgen. Al dan niet vertrekkende van een behoefte, vraag of probleem komen onderzoek, ontwerpmethoden en realisatietechnieken centraal te staan. Er komt ook meer nadruk te liggen op een wiskundige (kwantitatieve) benadering. In vergelijking met de basisoptie STEM-wetenschappen (meer conceptueel) zal er meer aandacht zijn voor het verbeteren van een productieproces. Leerlingen leren het ontwerp- en het productieproces bijsturen.

D 9.3: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin STEM een belangrijke rol speelt zoals mechatronica, ICT, levenswetenschappen, constructies en ruimtelijke ontwikkeling. (Begrijpen)

Aanvullend op de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van exacte wetenschappen en technologie in contexten toegepast en verruimd. Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen en/of verdiepen de leerlingen zich in één, meer of alle contexten (vandaar de “zoals”-constructie). Door de contexten krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.5.9. STEM-wetenschappen (meer conceptueel) (pakketten: Industriële wetenschappen; Techniek-wetenschappen)

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 10.1: De leerlingen onderzoeken technisch-wetenschappelijke uitdagingen om een prototype te ontwerpen. (Analyseren)

D 10.2: De leerlingen passen onderzoeks- en ontwerpmethoden toe. (Toepassen)

In de basisvorming ligt de nadruk op wetenschappelijke vorming (exacte wetenschappen en technologie) voor de burger van morgen. In de basisoptie ligt de focus op de vorming voor de professional van morgen. Al dan niet vertrekkende vanuit een behoefte, onderzoeksvraag of probleem komen onderzoek, ontwerp en realisatie centraal te staan. Er komt ook meer nadruk te liggen op een wiskundige (kwantitatieve) benadering. In vergelijking met de basisoptie STEM-technieken (toepassingsgericht) ligt de nadruk meer op onderzoek van een behoefte, onderzoeksvraag of probleem, randvoorwaarden en beperkingen bij het ontwerpen van mogelijke oplossingen.

D 10.3: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin STEM een belangrijke rol speelt zoals mechatronica, ICT, levenswetenschappen, constructies en ruimtelijke ontwikkeling. (Begrijpen)

In het verlengde van de basisvorming wordt het inzicht in aspecten van exacte wetenschappen en technologie in contexten toegepast en verruimd. Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen de leerlingen één, meer of alle contexten (vandaar de “zoals”-constructie). Door de contexten krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

2.3.5.10. Topsport

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 11.1: De leerlingen onderzoeken hoe trainings- en bewegingstechnieken de eigen sportprestaties verbeteren. *(Analyseren)*

D 11.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen in functie van een specifieke competitieve sportieve context. *(Begrijpen)*

Bouwstenen in de basisvorming:

- Inzicht ontwikkelen in de bouw, structuur en eigenschappen van materie in levende en niet-levende systemen.
- Inzicht ontwikkelen in de verschijningsvormen van energie, de wisselwerking tussen materie onderling en met energie alsook de gevolgen ervan.
- Inzicht ontwikkelen in de basiseigenschappen van levende systemen.

De kennis, het inzicht en de vaardigheden die de leerlingen opdoen bij de eindtermen van de betrokken bouwstenen van de basisvorming worden in de basisoptie aangevuld met het onderzoeken van trainings- en bewegingstechnieken voor de verbetering van de eigen sportprestaties in een specifieke sportdiscipline die ze beoefening op topsportniveau.

- **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 11.2: De leerlingen analyseren hun eigen motorische vaardigheden toe in een specifieke sportdiscipline. *(Analyseren)*

D 11.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige levensstijl bevorderen in functie van een specifieke competitieve sportieve context. *(Begrijpen)*

Bouwstenen in de basisvorming:

- Een gezonde levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.
- Een fysieke actieve levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.

In de basisvorming besteden de eindtermen ET 1.1, ET 1.2, 1.3 aandacht aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes. In de basisoptie wordt de band met wetenschappelijke principes verkend.

In de basisvorming ligt de nadruk bij de eindtermen ET 1.9, ET 1.10 respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd en verdiept in een specifieke competitieve sportieve context, met name de topsport die de leerlingen beoefenen.

- **Competenties in het Nederlands**

D 11.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe in een competitieve sportieve context. *(Toepassen)*

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

- * Conceptuele kennis
  - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
  - Taalgedragsconventies en registers
  - Effecten van non-verbaal gedrag (mondelijke productie)
- * Procedurele kennis
  - Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
  - Gebruik van taalgedragsconventies en registers
  - Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
  - Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (spreken, schrijven, interactie) van de basisvorming toe in een competitieve topsportcontext.

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 11.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe in een competitieve sportieve context. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van

de basisvorming toe in een competitieve topsportcontext.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 11.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe in een competitieve sportieve context. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in een competitieve topsportcontext.

2.3.5.11. Voeding en horeca A

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 12.1: De leerlingen onderzoeken in de ruime context van voeding en horeca de eigenschappen van vaak gebruikt materieel, hulpmiddelen en grondstoffen. (Analyseren)

ET 6.35 De leerlingen onderzoeken waarneembare eigenschappen van courante materialen en grondstoffen i.f.v. een technisch proces.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Waarneembare kenmerken van materialen en grondstoffen
- Soorten materialen: metalen en niet- metalen, ferro- en non-ferrometalen, natuurlijke en kunstmatige materialen
- Eigenschappen van materialen
  - > Elektrisch zoals geleiding
  - > Fysisch zoals dichtheid
  - > Magnetisch zoals aantrekking en afstoting van ferromagnetische materialen
  - > Mechanisch zoals elasticiteit, hardheid
  - > Technologisch zoals vervormbaarheid
- * Procedurele kennis
- Eenvoudige onderzoekstechnieken zoals uitrekken, onderdompelen, wegen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

In het verlengde van het onderzoek van waarneembare eigenschappen van courante materialen en grondstoffen in de basisvorming, onderzoeken de leerlingen aanvullend eigenschappen van vaak gebruikt materieel, hulpmiddelen en grondstoffen in de ruime context van voeding en horeca.

D 12.2: De leerlingen voeren activiteiten uit zoals koken, bakken, vlees bewerken, bedienen, ontvangen van gasten. (Toepassen)

ET 6.38 De leerlingen voeren een iteratief technisch proces uit in de verschillende ervaringsgebieden om een eenvoudig technisch systeem te realiseren vanuit behoefte(n) en criteria.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Doel van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
- Criteria: beperkingen en mogelijkheden van technische systemen op basis van gekende (technische/wetenschappelijke) wetmatigheden en maatschappelijke realiteit
- * Procedurele kennis
- Verschillende fasen van een iteratief technisch proces: probleemstelling/behoefte onderzoeken, ontwerpen, maken, in gebruik nemen, evalueren
- Gebruik van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
- Modellen zoals schema's, tekeningen en recepten
- Vereisten van veiligheid, ergonomie en milieu

Met inbegrip van context

* Ervaringsgebieden: constructie, transport, energie, ICT, biotechniek

Het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de context van voeding en horeca. De opgesomde activiteiten (inclusief plannen en organiseren) koken, bakken, vlees bewerken, bedienen, ontvangen van gasten duiden eveneens op de interessegebieden Keuken, Bakkerij, Slagerij, Restaurant en Horeca die in de tweede graad van het studiedomein Voeding en Horeca in de studierichtingen aan bod komen. De keuze van de interessegebieden wordt opengelaten. Ze kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad als zij kiezen voor het domein Voeding en Horeca.

- **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 12.3: De leerlingen begrijpen het belang van de ontwikkeling van een gezonde en persoonlijke levensstijl en van een evenwichtige voeding. (Begrijpen)

ET 1.1 De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne

- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

In vergelijking met de basisvorming wordt het inzicht in het belang van het ontwikkelen van een gezonde en persoonlijke levensstijl in de context van voeding en horeca verruimd.

- **Sociale en relationele competenties**

D 12.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisoptie passen de leerlingen sociale vaardigheden toe in de ruime context van voeding en horeca.

▪ **Competenties in het Nederlands**

D 12.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijzwoorden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (spreken, schrijven, interactie) van de basisvorming toe in de ruime context van voeding en horeca.

▪ **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 12.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Feit en mening

- Realiteit en fictie

- Argumenten

* Procedurele kennis

- Strategieën om een eigen mening te onderbouwen

- Manieren om met elkaar in dialoog te gaan

* Metacognitieve kennis

- Eigen mening

- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

* Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in ruime context van voeding en horeca.

2.3.5.12. Yeshiva

- Nederlands en andere talen

D 13.1: De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in het Hebreeuws en/of het Jiddisch. (Toepassen)

D 13.2: De leerlingen begrijpen de klassieke Joodse geschriften. (Begrijpen)

Nederlands

ET 2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur gebruiken, structuuraanduiders gebruiken, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de gedachtegang reconstrueren
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
  - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
  - Taalgedragsconventies en registers
  - Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)
- * Procedurele kennis
  - Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
  - Gebruik van taalgedragsconventies en registers
  - Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang

- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel

- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling

- Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)

- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk

- Beeldspraak en vergelijking

* Conceptuele kennis

- Onderscheid klank- en schriftbeeld

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang

- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel

- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking
- * Procedurele kennis
- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters
- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhangstekens
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
- Uitspraaktekens zoals accenttekens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Andere talen:

ET 3.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- * Conceptuele kennis
- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Lage informatiedichtheid
- * Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw

- * Beperkte lengte
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Geen of weinig achtergrondruis
- * Normaal spreektempo met pauzes
- * Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
- * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
- * Eventueel met visuele ondersteuning
- * Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- * Conceptuele kennis
  - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
  - Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken, gedachtegang reconstrueren
  - Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Lage informatiedichtheid
- * Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Beperkte lengte
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Geen of weinig achtergrondruis
- * Normaal spreektempo met pauzes

- * Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
- * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
- * Eventueel met visuele ondersteuning
- * Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis

- Woordenschat: elementair repertoire bestaande uit frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

- * Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijfwoorden)

- * Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, talige hulpmiddelen gebruiken

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

- * Lage informatiedichtheid

- * Elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen

- * Grote samenhang

- * Concrete inhoud

- * Eenvoudige zinsbouw

- * Beperkte lengte

- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief en narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

- * Duidelijke lay-out

- (bijkomend voor mondelinge receptie)

- * Geen of weinig achtergrondruis

- * Normaal spreektempo met pauzes

- * Ondersteunende maar natuurlijke intonatie

- * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie

- * Eventueel met visuele ondersteuning

- * Eventueel met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

ET 3.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 3.7

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 3.6 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 3.2 t.e.m. 3.5

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 3.2 t.e.m. 3.5

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 3.2 t.e.m. 3.5 : rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent

- Zie opsomming bij eindtermen 3.2 t.e.m. 3.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen 3.2 t.e.m. 3.5

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 3.7 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van vreemde talen als taalsystemen ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

([F] = bijkomend/specifiek voor Frans; [E] = bijkomend/specifiek voor Engels)

* Feitenkennis

- Betekenissen van woorden uit een elementair repertoire

* Conceptuele kennis

- Relatie klank- en schriftbeeld

- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F]

- Lidwoorden: bepaald, onbepaald, samengetrokken [F], delend [F], vervanging door *de* na hoeveelheid en ontkenning [F]

- Voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp), aanwijzend, bezittelijk, vragend

- Frequente hoofd- en rangtelwoorden

- Bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F], *tout* [F], plaats, vergrotende trap, overtreffende trap

- Werkwoorden: *indicatif* [F], *impératif* [F], *infinitif* [F], *conditionnel de politesse* [F]; *présent* [F], *passé récent* [F], *passé composé* [F], *imparfait* [F], *futur proche* [F], *futur simple* [F]; *infinitive* [E], *imperative* [E]; *present simple* [E], *present continuous* [E], *simple past* [E], *simple future* [E]; regelmatige (voor Frans op *-ER*, *-IR*, *-RE*) en frequente onregelmatige werkwoorden

- Frequente voorzetsels

- Frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden

- Frequente bijwoorden

- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend en meewerkend voorwerp

- Ontkennende/bevestigende zinnen; mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen

* Procedurele kennis

- Uitspraak van klanken en klankencombinaties, gebruik van woordaccent, articulatie en intonatie

- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F]

- Spelling van woorden uit een elementair repertoire

- Congruentie: onderwerp-persoonsvorm, bijvoeglijk naamwoord-zelfstandig naamwoord [F]

- Lidwoorden: bepaald, onbepaald, samengetrokken [F], delend [F], vervanging door *de* na hoeveelheid en ontkenning [F]

- Voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp en als lijdend [F] en meewerkend [F] voorwerp), aanwijzend, bezittelijk, vragend

- Frequente hoofd- en rangtelwoorden

- Bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F], *tout* [F], plaats, vergrotende trap, overtreffende trap

- Werkwoorden: *indicatif* [F], *impératif* [F], *infinitif* [F], *conditionnel de politesse* [F]; *présent* [F], *passé récent* [F], *passé composé* [F], *imparfait* [F], *futur proche* [F], *futur simple* [F]; *infinitive* [E], *imperative* [E]; *present simple* [E], *present continuous* [E], *simple past* [E], *simple future* [E]; regelmatige (voor Frans op *-ER*, *-IR*, *-RE*) en frequente onregelmatige werkwoorden

- Frequente voorzetsels
- Frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden
- Frequente bijwoorden
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, lijdend en meewerkend voorwerp
- Valentie van frequente werkwoorden [F]
- Bouw van enkelvoudige en eenvoudige samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)
- Ontkennende/bevestigende zinnen; mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Nederlands en vreemde talen in de basisvorming focussen zowel op lezen, luisteren, schrijven, spreken als op interactie. In functie daarvan worden strategieën ingezet en gebruiken leerlingen het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van de betrokken taal.

Bij Yeshiva staat tekstbegrip en interpretatie van teksten centraal. Daartoe zullen leerlingen naar analogie met de basisvorming strategieën inzetten (cf. strategieën bij ET 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4). Om tot tekstbegrip en -interpretatie van teksten in het Hebreeuws en/of het Jiddisch te komen, hebben leerlingen – net zoals bij Nederlands en Vreemde talen – inzicht nodig in het taalsysteem (ET 2.9 en ET 3.7). In het bijzonder voor Nederlands kan het inzicht in aspecten van de opgelijste feiten- en conceptuele kennis bij ET 2.9 een hulp zijn voor het inzicht in het taalsysteem voor Joodse talen, naast taalkenmerken en -principes eigen aan Hebreeuws en/of Jiddisch.

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (luisteren, lezen, schrijven, spreken, interactie) van de basisvorming Nederlands en andere talen toe in de context van de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden in het Hebreeuws en/of het Jiddisch.

- **Historisch bewustzijn**
- **Cultureel bewustzijn en culturele expressie**

D 13.3: De leerlingen onderzoeken aspecten van de Joodse geschiedenis en cultuur. (Analyseren)

ET 8.1 De leerlingen onderbouwen een historisch referentiekader met structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken van een periode.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis - Structuurbegrippen met betrekking tot:

> Tijd: millennium, eeuw, jaar, tijdrekening, chronologie, periode, continuïteit, verandering, evolutie, revolutie, duur

> Ruimte: lokaal, regionaal, stedelijk en ruraal, continentaal en maritiem

> Maatschappelijke domeinen: politiek, sociaal, cultureel, economisch

- De drie dimensies van een inhoudelijk historisch referentiekader: tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen

- De zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd

* Conceptuele kennis

- Kenmerken en scharnierpunten eigen aan de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid

- De drie dimensies van een inhoudelijk historisch referentiekader: tijd, ruimte en maatschappelijke domeinen
- De zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

De structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken van de drie bestudeerde periodes: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid worden vergeleken met de structuurbegrippen, scharnierpunten en kenmerken van de Joodse geschiedenis gedurende dezelfde periodes. De conventionele historische tijdsbalk wordt vergeleken met een Joodse tijdsbalk.

ET 8.2 De leerlingen onderscheiden voor elk van de drie bestudeerde historische periodes kenmerken van samenlevingen evenals gelijkenissen en verschillen in kenmerken tussen samenlevingen uit elk van de verschillende periodes.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- De drie bestudeerde periodes: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid
- Kenmerken van samenlevingen uit elk van de drie bestudeerde periodes (prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid), voor elk van de maatschappelijke domeinen:
  - > Politiek: stadstaat, rijk, dynastie, republiek, autocratie, aristocratie, democratie, imperialisme, kolonisatie, ambtenaren
  - > Sociaal: nomadische samenleving, sedentaire samenleving, standenmaatschappij, patriarchale samenleving, migratie, ongelijkheid, slavernij, burgerrechten, oorlog en vrede
  - > Cultureel: mythologie, wetenschappen, filosofie, natuurreligie, polytheïsme, monotheïsme, staatsgodsdienst, kunstuiting, schriftsoorten, cultuur, mondelinge traditie, multiculturele samenleving
  - > Economisch: jager-verzamelaar, agrarische (r)evolutie (of: neolithische revolutie), landbouw, ambacht, handel, ruileconomie, geldeconomie

* Conceptuele kennis

- De drie bestudeerde periodes: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid
- Kenmerken van samenlevingen uit elk van de drie bestudeerde periodes (prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid), voor elk van de maatschappelijke domeinen:
  - > Politiek: stadstaat, rijk, dynastie, republiek, autocratie, aristocratie, democratie, imperialisme, kolonisatie, ambtenaren
  - > Sociaal: nomadische samenleving, sedentaire samenleving, standenmaatschappij, patriarchale samenleving, migratie, ongelijkheid, slavernij, burgerrechten, oorlog en vrede
  - > Cultureel: mythologie, wetenschappen, filosofie, natuurreligie, polytheïsme, monotheïsme, staatsgodsdienst, kunstuiting, schriftsoorten, cultuur, mondelinge traditie, multiculturele samenleving
  - > Economisch: jager-verzamelaar, agrarische (r)evolutie (of: neolithische revolutie), landbouw, ambacht, handel, ruileconomie, geldeconomie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

In de basisvorming is één van de drie bestudeerde periodes het oude nabije oosten. In de context van de basisoptie worden de kenmerken van het oude nabije oosten en in het bijzonder van het Joodse aspect ervan verder verkend en uitgediept.

ET 16.4 De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin deze voorkomen (transversaal).

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

In de context van de basisoptie analyseren de leerlingen kunst- en cultuuruitingen uit de klassieke oudheid (Romeins en/of Grieks). In de lessen eigen cultuur en religie wordt dat uitgebreid tot de Joodse oudheid.

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 13.4: De leerlingen verruimen hun kennis van de waarden en de leefregels van het Jodendom (Begrijpen, analyseren)

D 13.6: De leerlingen passen sociale en emotionele vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag

- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. In de basisoptie worden deze concepten gekoppeld aan de Joodse moraal en leefregels. De leerlingen leren de Joodse gedragsregels begrijpen en toepassen en inzien dat deze perfect compatibel zijn met de sociale vaardigheden van de basisvorming.

▪ **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 13.5 De leerlingen combineren de waarden en de leefregels van het Jodendom met een leven als actief lid van de maatschappij. (Toepassen)

ET 7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.^o (transversaal - attitudinaal)

ET 7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Diversiteit in de samenleving, met aandacht voor meerdere aspecten van diversiteit zoals fysieke, cognitieve, sociale, culturele aspecten

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol en constructief om te gaan met elkaar

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 7.4 De leerlingen lichten de mechanismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

ET 7.5 De leerlingen hanteren strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Conflicten en oplossingen

* Procedurele kennis

- Strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflicten te komen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 7.6 De leerlingen onderscheiden zowel onverdraagzaamheid als discriminatie in de samenleving. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Onverdraagzaamheid en discriminatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Feit en mening

- Realiteit en fictie

- Argumenten

* Procedurele kennis

- Strategieën om een eigen mening te onderbouwen

- Manieren om met elkaar in dialoog te gaan

* Metacognitieve kennis - Eigen mening - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

In de basisoptie Yeshiva analyseren de leerlingen de overeenkomsten en de verschillen tussen de Joodse leefregels en de burgerschaps- en samenlevingsregels die in de basisvorming worden aangeleerd en hoe beide aspecten kunnen worden gecombineerd en toegepast.

2.3.5.13. Economie en organisatie B

▪ Economische en financiële competenties

D 1.1: De leerlingen begrijpen effecten van keuzes die zij als consument in hun leefomgeving maken, rekening houdend met duurzaamheid, privacy en milieu. (Begrijpen)

ET 11.1 De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften en beïnvloedende factoren.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Reële en gecreëerde behoeften

- Factoren die het koopgedrag beïnvloeden: prijs met inbegrip van bijkomende kosten, beschikbare middelen, status, reclame, verkoopspraktijken, peers, media, sociale media, milieu- en sociale aspecten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

ET 11.2 De leerlingen beoordelen de veiligheid, risico's en kosten verbonden aan het gebruik van betaalmiddelen en verkoopkanalen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Werking, kosten, fraude en veiligheid bij courante betaalmiddelen en courante verkoopkanalen

* Procedurele kennis

- Strategieën om bedrog en fraude te voorkomen, te herkennen en adequaat te reageren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

In de basisoptie wordt de focus op de criteria die leerlingen kunnen hanteren om inzicht te krijgen in hun keuzegedrag (privacy, milieu en duurzaamheid) ruimer verkend.

D 1.3: De leerlingen illustreren aspecten van de sociaal-economische actualiteit. (Begrijpen)

D 1.4: De leerlingen brengen aspecten van de wereld van het ondernemen in kaart. (Toepassen)

D 1.6: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin economie en organisatie een belangrijke rol speelt. (Begrijpen)

ET 11.5 De leerlingen lichten activiteiten toe van verschillende soorten ondernemingen en organisaties in de eigen leefomgeving.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Activiteiten in ondernemingen en organisaties zoals productie, logistiek, marketing, administratie

- Productie- en dienstonderneming

- Profit en non-profit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

In de basisvorming illustreren de leerlingen activiteiten van ondernemingen en organisaties. In de basisoptie wordt de focus van ondernemingen en organisaties verruimd naar (aspecten van) de brede economische context in relatie tot de actualiteit en bekijken deze maatschappelijke keuzes kritisch. Verder worden aspecten van het ondernemen verkend en maken leerlingen kennis met functies en contexten in economisch verband. Dat kan hen helpen in functie van oriëntering na de eerste graad als zij kiezen voor het studiedomein Economie en organisatie of voor het studiedomein Taal en cultuur.

- Nederlands

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief

(bijkomend voor schriftelijke productie)

* Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij mondelinge en schriftelijke receptie en productie): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen de communicatieve vaardigheden (spreken, schrijven en interactie) van de basisvorming functioneel toe in de socio-economische context.

- **Sociaal-relatieve competenties**

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Pest- en uitsluitingsgedrag
- Fysieke en mentale grenzen
- * Procedurele kennis
- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensie eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties
- Leefregels en afspraken
- Empathie
- * Procedurele kennis:
  - Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
  - Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisoptie worden de sociale vaardigheden van de basisvorming toegepast in de socio-economische context.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 1.5: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de socio-economische context.

- **Digitale competentie en mediawijsheid**

D 1.2: De leerlingen passen ICT-vaardigheden functioneel toe. (Toepassen)

ET 4.1 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhoud te creëren en te delen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te creëren zoals online- en offline tekstverwerking, rekenblad, rekenapp, digitale beeldverwerking, grafische programmeertaal

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te delen zoals browsers, elektronische mail, courante sociale mediatoeepassingen, cloud toepassingen

* Procedurele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhoud te creëren en te delen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

4.2 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven zoals elektronische mail, chat en messaging toepassingen, sociale media-toepassingen, cloud toepassingen

* Procedurele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

De leerlingen passen digitale vaardigheden van de basisvorming functioneel toe in de socio-economische context.

2.3.5.14. Kunst en creatie B

▪ Cultureel bewustzijn en culturele expressie

D 2.1: De leerlingen passen diverse artistieke en creatieve expressievormen toe zoals beeld, klank, woord, beweging, media. *(Toepassen)*

D 2.2: De leerlingen passen basisvaardigheden en -technieken toe om zich expressief te uiten. *(Toepassen)*

D 2.3: De leerlingen onderscheiden aspecten van vorm en ruimte, licht en kleur, materie, materiaal en techniek. *(Begrijpen)*

D 2.4: De leerlingen ontwikkelen hun zin voor creativiteit.°

D 2.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin kunst en creatie een belangrijke rol spelen. *(Begrijpen)*

ET 16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht en de eigen verbeelding.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing
- Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht

* Procedurele kennis

- Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline
- Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.8 De leerlingen experimenteren met diverse artistieke bouwstenen zoals taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, klank, digitale data.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen
- Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen
- Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.9 De leerlingen tonen hun artistiek werk aan de hand van elementaire presentatietechnieken.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 16.10 De leerlingen reflecteren aan de hand van aangereikte criteria over hun artistiek product en proces en over dat van medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama

* Procedurele kennis

- Manier om artistieke keuzes toe te lichten

- Manieren om effect te bereiken

- Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk

* Metacognitieve kennis

- Eigen artistieke mogelijkheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming creëren de leerlingen eigen artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht (ET 16.7). Verder ligt de nadruk op het experimenteren (ET 16.8) en op het tonen van artistiek werk aan een publiek (ET 16.9) waarbij elementaire presentatietechnieken aangewend worden. Tenslotte leren leerlingen gebruik te maken van elementaire artistieke vaktaal om met anderen over eigen en andermans werk te reflecteren (ET 16.10).

De basisoptie Kunst en creatie B biedt leerlingen mogelijkheden om hun artistieke competenties (verder) te ontplooiën en hun creativiteit (verder) te ontwikkelen. Zij leren zich in expressievormen uiten en gaan verder met vaardigheden en technieken aan de slag. De keuze van de expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging en media wordt opengelaten. Die expressievormen kunnen leerlingen – indien ze een keuze voor het domein Kunst en creatie overwegen – helpen bij de oriëntering naar een studierichting in de tweede graad binnen het domein Kunst en creatie. In vergelijking met de gelijknamige basisoptie van de A-stroom ligt de nadruk meer op exploratie van artistieke bouwstenen, materiaal en techniek en minder op onderzoek. Verder verkennen leerlingen in de basisoptie aspecten van contexten waarin kunst en creatie een belangrijke rol spelen zoals theater, musea, culturele centra, street wear, internet, games, reclame. Belangrijk voor de leerlingen is dat zij hun creativiteit veruitwendigen en hun zin ervoor verder aanscherpen. Daarom wordt de ontwikkeling van zin voor creativiteit ook als houding nagestreefd bij de leerlingen. (D 2.4).

2.3.5.15. Maatschappij en welzijn B (pakketten: Haar- en schoonheidszorg; Mode; Verzorging)

▪ **Sociaal-relatieve competenties**

D 3.1: De leerlingen observeren mensen en hun gedrag door gebruik te maken van alle zintuigen. (Begrijpen)

D 3.5: De leerlingen passen sociale en mondelinge communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties

- Leefregels en afspraken

- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren

- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van maatschappij en welzijn. De focus in de basisoptie ligt daarnaast onder meer op brede zintuiglijke observatie van mensen en hun gedrag.

▪ **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 3.2: De leerlingen illustreren actuele verschijnselen die de mens en het samenleven beïnvloeden. (Begrijpen)

7.14 De leerlingen illustreren wederzijdse beïnvloeding tussen maatschappelijke domeinen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Interactie tussen maatschappelijke domeinen (politiek, sociaal, economisch en cultureel)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën...

De leerlingen werken in de basisoptie verder aan dit doel vanuit onderwerpen uit de actualiteit waarbij aandacht kan gaan naar invloed van bv. digitalisering, duurzaamheidskwesities, technologische ontwikkelingen in de context van gezondheid en/of lifestyle.

D 3.5 De leerlingen passen sociale en mondelinge communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming functioneel toe in de context van gezondheid en/of lifestyle.

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 3.3: De leerlingen passen materialen en technieken toe met betrekking tot gezondheid en/of lifestyle. (Toepassen)

ET 6.23 De leerlingen voeren een iteratief technisch proces uit in de verschillende ervaringsgebieden om een eenvoudig technisch systeem te realiseren vanuit behoefte(n) en criteria.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Doel van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
  - Criteria: beperkingen en mogelijkheden van technische systemen op basis van gekende (technische/wetenschappelijke) wetmatigheden en maatschappelijke realiteit
- * Procedurele kennis
  - Verschillende fasen van een iteratief technisch proces: probleemstelling/behoefte onderzoeken, ontwerpen, maken, in gebruik nemen, evalueren
  - Gebruik van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
  - Modellen zoals schema's, tekeningen en recepten
  - Vereisten van veiligheid, ergonomie en milieu

Met inbegrip van context

* Ervaringsgebieden: constructie, transport, energie, ICT, biotechniek

Het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de context van gezondheid en/of lifestyle (verzorging, mode, lichaamszorg). Afhankelijk van de keuze van een schoolbestuur/school voor een pakket/pakketten verdiepen de leerlingen zich verder in het toepassen van materialen en technieken met betrekking tot gezondheid en/of lifestyle.

- **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 3.4: De leerlingen begrijpen vanuit hun eigen levensstijl aspecten van gezondheid en lifestyle (verzorging, mode, lichaamszorg). (Begrijpen)

D 3.6: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin maatschappij en welzijn een belangrijke rol spelen zoals haar- en schoonheidszorg, mode en verzorging. (Begrijpen)

ET 1.1 De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne

- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Aanvullend op de basisvorming verkennen leerlingen aspecten van een gezonde levensstijl in de brede context van maatschappij en welzijn met aandacht voor verzorging, mode, lichaamszorg. Door onderscheiden aspecten in contexten waarin maatschappij en welzijn een belangrijke rol spelen zoals haar- en schoonheidszorg, mode en verzorging verkennen leerlingen de interessegebieden en beroepen voor een mogelijke oriëntering naar een studierichting in de tweede graad als zij kiezen voor het domein Maatschappij en welzijn. Het is aan het schoolbestuur/de school om te bepalen welke interessegebieden aangeboden worden.

- **Nederlands**

D 3.5: De leerlingen passen sociale en mondelinge communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Conceptuele kennis
  - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
  - De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
  - * Procedurele kennis
    - Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij mondelinge en schriftelijke receptie en productie): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
    - De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
    - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen mondelinge communicatieve vaardigheden (spreken en interactie) van de basisvorming functioneel toe in de context van gezondheid en/of lifestyle.

2.3.5.16. Sport B

- Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid

D 4.1: De leerlingen illustreren hoe bewegingstechnieken sportprestaties bevorderen. *(Begrijpen)*

D 4.2: De leerlingen passen motorische vaardigheden toe in sportdisciplines. *(Toepassen)*

D 4.3: De leerlingen begrijpen hoe beweging, rust en voeding een gezonde en veilige leefstijl bevorderen. *(Begrijpen)*

D 4.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin sport en beweging een belangrijke rol spelen. *(Begrijpen)*

Bouwstenen in de basisvorming:

- Een gezonde levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.
- Een fysieke actieve levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.

ET 1.1 De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne
- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

ET 1.2 De leerlingen stellen gezondheidsbevorderend gedrag binnen de schoolse context vanuit inzicht in het belang van preventie en mogelijke risicofactoren.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Strategieën om een gezonde levensstijl op het vlak van persoonlijke hygiëne te realiseren
- Strategieën om een gezonde levensstijl op het vlak van voeding te realiseren
- Strategieën om een gezonde levensstijl m.b.t. beweging te ontwikkelen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 1.3 De leerlingen passen technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes toe.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Ergonomische principes

* Procedurele kennis

- Technieken om principes van manutentie, staan, zitten en rughygiëne toe te passen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de

meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

ET 1.9 De leerlingen voeren, conform de bewegingsnorm en rekening houdend met hun eigen fysieke capaciteiten, op veilige wijze bewegingen en activiteiten uit in verschillende omgevingen met nadruk op plezier in beweging en sport.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Kenmerken van het eigen kunnen op het vlak van beweging: kracht, lenigheid, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht (KLUSCE)
- Bewegingsnormen op basis van actuele wetenschappelijke inzichten, zoals de bewegingsdriehoek
- Preventieve waarden en risico's van beweging, zoals een veilige bewegingsomgeving, topsport, gezondheid, core-stability

* Procedurele kennis

- Technieken van bewegingsleer, zoals balanceren, wentelen, springen, rollen, klauteren, klimmen, ritmisch bewegen, lopen, vangen, werpen, terugslaan, vallen, mee- en tegengaan in beweging,....
- Technieken om eenvoudige, complexe en samengestelde bewegingen uit te voeren
- Technieken om eigen fysieke doelen te stellen vanuit een groeiperspectief

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

ET 1.10 De leerlingen passen basistactieken toe in verschillende spelvormen en binnen elke groep van sporten.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Rollen in spel en sport, zoals beoefenaar, coach, scheidsrechter...
- Regels van verschillende individuele en ploegsporten, terugslagsporten, dansante sporten

* Procedurele kennis

- Basis van spel- en sporttactieken binnen elke groep van sporten: individuele en ploegsporten, terugslagsporten en dansante sporten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

In de basisvorming wordt aandacht besteed aan het belang van een gezonde levensstijl, aan het stellen van gezondheidsbevorderend gedrag en aan technieken voor een correcte lichaamshouding en voor ergonomische principes (ET 1.1, ET 1.2 en ET 1.3). In de basisoptie wordt in de context van sport specifiek stilgestaan bij beweging, rust en voeding.

Verder ligt bij de eindtermen ET 1.9, ET 1.10 van de basisvorming de nadruk respectievelijk op bewegingen en activiteiten met nadruk op plezier in beweging en sport en op het toepassen van

basistactieken in spelvormen en in sportgroepen. In de basisoptie worden deze inzichten, vaardigheden en tactieken verruimd, en indien van toepassing verdiept in bewegings- en sportcontexten met aandacht voor verschillende sportdisciplines. Bijkomend wordt ingegaan op de wijze waarop bewegingstechnieken sportprestaties bevorderen. Tenslotte wordt ook de link gelegd tussen sport en beweging en maatschappij (D 4.5).

▪ **Competenties in het Nederlands**

D 4.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief

(bijkomend voor schriftelijke productie)

* Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- * Procedurele kennis
- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij mondelinge en schriftelijke receptie en productie): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen communicatieve vaardigheden (spreken en interactie) van de basisvorming toe in de ruime context van sport.

- **Sociaal-relatieve competenties**

D 4.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Pest- en uitsluitingsgedrag
- Fysieke en mentale grenzen
- * Procedurele kennis
- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Formele en informele relaties
- Leefregels en afspraken

- Empathie
- * Procedurele kennis:
  - Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
  - Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in de ruime context van sport.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 4.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)
--

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de ruime context van sport.

2.3.5.17. STEM-technieken B (pakketten: Elektriciteit; Hout en bouw; Land- en tuinbouw; Mechanica; Printmedia; Schilderen en decoratie; Textiel; Zeevisserij en binnenvaart)

▪ **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 5.1: De leerlingen realiseren technische systemen zoals constructies, installaties, voedingsproducten en teelten. (Toepassen)

D 5.2: De leerlingen onderscheiden materialen en hun eigenschappen, gereedschappen en realisatietechnieken. (Begrijpen)

ET 6.25 De leerlingen realiseren een technisch systeem op basis van een ontwerp en een aangereikt stappenplan

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Doel van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd

* Procedurele kennis

- Realisatietechnieken

- Gebruik van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd

- Gebruik van modellen zoals schema's, werktekeningen en recepten

- Vereisten van veiligheid, ergonomie en milieu

- Planningstechnieken: uitvoering beknopt stappenplan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

Aanvullend op de basisvorming realiseren leerlingen in de basisoptie technische systemen zoals constructies, installaties, voedingsproducten en teelten, en ze passen daarbij realisatietechnieken toe. Afhankelijk van de aard van het systeem veronderstelt dit ook dat leerlingen inzicht hebben in de relevante materialen en hun eigenschappen, gereedschappen en realisatietechnieken.

D 5.4: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin STEM een belangrijke rol speelt zoals mechatronica, ICT, levenswetenschappen, constructies en ruimtelijke ontwikkeling. (Begrijpen)

Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen en/of verdiepen de leerlingen zich in één of meer contexten (vandaar de "zoals"-constructie). Door de context(en) krijgen de leerlingen een beeld van de inhoudelijk verwante studierichtingen in de tweede graad; afhankelijk van hun interesse kan dat de oriëntatie na de eerste graad bevorderen.

▪ **Digitale competentie en mediawijsheid**

D 5.3: De leerlingen passen ICT-vaardigheden functioneel toe. (Toepassen)

ET 4.1 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal inhoud te creëren en te

delen. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhouden te creëren zoals online- en offline tekstverwerking, rekenblad, rekenapp, digitale beeldverwerking, grafische programmeertaal

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhouden te delen zoals browsers, elektronische mail, courante sociale mediatoepassingen, cloud toepassingen

* Procedurele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal inhouden te creëren en te delen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

ET 4.2 De leerlingen demonstreren basisvaardigheden om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren aan initiatieven zoals elektronische mail, chat en messaging toepassingen, sociale media-toepassingen, cloud toepassingen

* Procedurele kennis

- Digitale media en toepassingen om digitaal samen te werken, te communiceren en te participeren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

De leerlingen passen digitale vaardigheden van de basisvorming functioneel toe in de context van STEM.

2.3.4.4. Voeding en horeca B (pakketten: Bakkerij-slagerij; Restaurant en keuken)

- **Wiskunde, exacte wetenschappen en technologie**

D 6.1: De leerlingen onderscheiden in de ruime context van voeding en horeca de eigenschappen van vaak gebruikt materieel, hulpmiddelen en grondstoffen. (Begrijpen)

D 6.2: De leerlingen passen basistechnieken toe in keuken en/of restaurant. (Toepassen)

ET 6.23 De leerlingen voeren een iteratief technisch proces uit in de verschillende ervaringsgebieden om een eenvoudig technisch systeem te realiseren vanuit behoefte(n) en criteria.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Doel van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
- Criteria: beperkingen en mogelijkheden van technische systemen op basis van gekende (technische/wetenschappelijke) wetmatigheden en maatschappelijke realiteit

* Procedurele kennis

- Verschillende fasen van een iteratief technisch proces: probleemstelling/behoefte onderzoeken, ontwerpen, maken, in gebruik nemen, evalueren
- Gebruik van hulpmiddelen zoals gereedschappen, machines, grondstoffen, materialen, energie, informatie, menselijke inzet, geldmiddelen, tijd
- Modellen zoals schema's, tekeningen en recepten
- Vereisten van veiligheid, ergonomie en milieu

Met inbegrip van context

* Ervaringsgebieden: constructie, transport, energie, ICT, biotechniek

Het technisch proces van de basisvorming – desgevallend in de basisoptie aangeboden – wordt toegespitst op de ruime context van voeding en horeca. Dit veronderstelt dat leerlingen inzicht hebben in eigenschappen van vaak gebruikt materiaal, hulpmiddelen, grondstoffen en basistechnieken toepassen.

D 6.5: De leerlingen onderscheiden aspecten in contexten waarin voeding en horeca een belangrijke rol spelen. (Begrijpen)

Afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur/de school (keuze voor de basisoptie of keuze voor een pakket of pakketten), verkennen en/of verdiepen de leerlingen zich in één of twee contexten (vandaar de “zoals”-constructie): Bakkerij-slagerij en/of Restaurant en keuken. Door de context(en) krijgen de leerlingen een beeld van de studierichting(en) arbeidsmarktfinaliteit die daarop aansluit(en) in de tweede graad van het studiedomein Voeding en horeca, m.n. Bakkerij, Restaurant en Keuken en Slagerij.

- **Lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn/gezondheid**

D 6.3: De leerlingen illustreren vanuit hun eigen levensstijl het belang van de ontwikkeling van een gezonde en veilige levensstijl en evenwichtige voeding. (Begrijpen)

ET 1.1 De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne

- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Aanvullend op de basisvorming verkennen leerlingen vanuit hun eigen levensstijl het belang van een gezonde en veilige levensstijl en van evenwichtige voeding in de brede context van voeding en horeca.

- **Competenties in het Nederlands**

D 6.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van registers

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief

(bijkomend voor schriftelijke productie)

* Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

ET 2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij mondelinge en schriftelijke receptie en productie): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

De leerlingen passen mondelinge communicatieve vaardigheden (spreken en interactie) van de basisvorming toe in de brede context van voeding en horeca.

- **Sociaal-relatieve competenties**

D 6.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. (Toepassen)

ET 5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (transversaal - attitudinaal)

ET 5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Pest- en uitsluitingsgedrag
- Fysieke en mentale grenzen
- * Procedurele kennis
- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

ET 5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties
- Leefregels en afspraken
- Empathie
- * Procedurele kennis:
  - Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
  - Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

In de basisvorming ligt de nadruk op het rekening houden met de eigen opvattingen, emoties, fysieke en mentale grenzen en die van anderen. De leerlingen passen sociale vaardigheden van de basisvorming toe in brede context van voeding en horeca.

- **Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven**

D 6.4: De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe. *(Toepassen)*

ET 7.7 De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
  - Feit en mening
  - Realiteit en fictie
  - Argumenten
- * Procedurele kennis
  - Strategieën om een eigen mening te onderbouwen
  - Manieren om met elkaar in dialoog te gaan
- * Metacognitieve kennis
  - Eigen mening
  - Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

- * Actuele maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

In de basisvorming ligt de nadruk op het onderbouwen van een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en thema's. De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden van de basisvorming toe in de brede context van voeding en horeca.